

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Tartaro-Sinica nova

Rougemont, François de

Lovanii, 1673

Historia Tartaro-Sinica, Pars Tertia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11829

HISTORIA
TARTARO-SINICA,
PARS TERTIA.

*Allocutio
ad R. P.
Provin-
cialem, &
conscrip-
ta Episto-
le ratio.*

131.

Um per Autumnum
anni 1665. jussu
quatuor Optimatum,
qui pro Imperii hæ-
rede etiamnum pue-
ro Sinicas res administrabant, ac nos,
Europæos, inquam, Sacerdotes omnes
ex diversis Sinarum Provinciis in Aulam
Pekinensem evocaverant; ex Aulâ rur-
sùm cogere discedere, atque in Pro-
vinciam quæ ad meridiem remotissima
est (*Quàm tùm Sinæ vocant*) proficisci;
rogavit me Pater Ferdinandus Verbiest,
quem dicti Optimates in Aula detineri
jusserant, quando jam ei minus integrum
erat per se scribere, scriberem ipse ad
Reverentiam Vestram atque ad illam
Provinciam suo nomine; & de præsentis
statu Missionis, atque in primis de perfe-
cu-

cutione, quæ nunc quoque nondum prorsus deferbuit, Reverentiam Vestram brevibus saltem certiore facerem. Recepi me facturum, & eò quidem libentiùs quòd intelligerem fore ipsum partem non minimam eorum quæ narraturus essem; quæ adèd vel hoc nomine futura essent non ingrata Reverentiæ Vestræ, nec paucis Sociorum incitamento ad imitandum virtutis quasi domesticæ exemplar. Sed & mihi propositus hîc erat fructus meus, ut, quando nimirum dignus habitus non fueram graviorem aliquam pro nomine JESU contumeliam pati, de illis saltem scriberem, quibus summus honor obtigerat, ac fors meritò invidenda, ut pro nomine JESU non solum fortiter agerent, sed etiam paterentur.

132. Causas ac seriem totius persecutionis duo Sociorum justo volumine sunt complexi; & alter quidem latino sermone; alter autem gallico, huic Adriano Grelon, illi Joanni Dominico Gabiani est nomen: ambo magnâ cum fide diligentiaque rem tractant: sed & ipsi pars quoque fuerunt luctuosæ tragœdiæ, non spectatores tantum. Neque est quòd miretur Reverentia Vestra paucorum mensuram

Breve totius persecutionis describenda compendium.

fium spatio præberi potuisse iusti voluminis argumentum: talis quippe fuit persecutio hæc Sinica, ut quisquis totam maturiùs expenderit, ac singula totius adjuncta, fassurus sit haud dubiè cum aliis non paucis, quæ Christi Ecclesiam complures annos exercuerunt, comparari possit: Etenim tot ea prodigia in cælo, terrâ, mari; ad hæc ab igne, à ventis, ab aëre vel antecesserunt, vel sunt comitata; tot ipsa Provincias ac terras turbinis ad instar brevissimo temporis spatio pervasit; tot homines patriâ, natione, sectâ, moribusque diversis, item litteris illustres, vel armis, gradu quoque & Magistratu vel excitaverunt hunc turbinem, vel excitatum jam acriùs impulère: rursum tot dolis atque artibus, tantoque consensu atque ardore animorum, & ne quid deesset, tot expensis muneribusque res fuit agitata, cumque tabescerent improbi livore, atque odii arderent immanibus, sic ut radicitùs extirpatam vellent rem Christianam, cum tantâ tamen dissimulatione, & tam exquisitâ specie æquitatis peracta fuit res tota: bellandi prætereà ratio tam varia; clàm, palàm, voce, stylo nos oppugnantium; aliis irruptione atque apertâ vi, aliis per insidias cunicu-

niculosque grassantibus; ad extremum tam multa fuerunt, ac tam inusitata quæ paucorum mensium spatio evenere, ut haud temerè dici possit, eaque, alibi quondam plurium annorum spatio acciderunt, in hujus persecutionis tempus brevissimum factò velut agmine concurrisse: argumentum minimè dubium, quàm altas radices, & quàm spatiosas jecisset hîc res Christiana, quandoquidem iis evellendis tanta extiterit Imperii tam vasti tamque potentis & vis & contentio.

133. Ego nunc igitur pauca de multis, & summatim dumtaxat attingam, & brevitate epistolari, ceu delibanda Reverentiæ Vestræ offeram, quoad ex iis quos dixi fontibus uberiores deinde magisque liquidam rerum notitiam haurire possit. Agebatur annus Christi 1664. septimus item supra octogesimum quòd in Sinarum Imperio Divina lex à Societate JESU promulgari cœperat: & quamvis principiò lentè admodum res iverant, ac China velut ager maligni sterilisque soli, neque aratrum adhuc passi, cultorum votis haudquaquam responderet; perfecerat tamen paulatim mirè constans atque industrius eorundem labor; vel, ut veriùs dicam, benignus ac potens

*Status rei
Christiana
in Chi-
na ante
persecu-
tionem,*

fa-

favor illius Magni Agricolaë, à quo uno tam labor plantantium, quàm rigantium industria sua sperare debet incrementa, ut postremis hisce temporibus uberrimi jam perciperentur animorum fructus; nec uno dumtaxat in loco, sed in Provinciis omnino decem quò Religio Christiana penetrarat. Ibant igitur res nostræ perquàm prosperè, atque in Urbe Metropolitanâ singularum Provinciarum suum Societati constitutum erat domicilium; suum quoque Templum vero Numini consecratum: in aliis quoque Urbibus, Oppidisque Sedem fixerant Socii; sic ut domicilia quidem (vulgò Residentias vocamus) unum & quadraginta; Tempa verò tum intrà muros Urbium, tum suburbanis in locis Deo dicata, centum & quinquaginta novem numerarentur: nec tamen hîc de privatis Neophytorum ædiculis, seu Oratoriis sermo est, quorum ingens est numerus, & quò Deum precandi causâ constitutis diebus convenire vicinis ex locis Christiani solent. Quod autem argumento esse potest, quàm altas radices jecerit, & quàm feliciter propagata fuerit Christiana fides atque Religio. Neophyti quamvis per sanctiores maximè dies frequen-

tes

*Neophy-
torum Si-
nensium
adversus
Deum
pietas.*

res assisterent divinis Mysteriis, atque Oratorem sacrum studiosè prorsùs audirent, aliaque pietatis exercitia, quæ Christianis omnibus communia sunt, haud segniter obirent; plerique tamen quòd impensiori studio Virginis Deiparæ cultui se consecrassent; alii verò quòd acerbissimos Domini cruciatus ac vulnera præcipuâ quadam Religione venerarentur, Sodalitiis hoc ipso tam salutari consilio institutis nomen dederant, atque illustria sanè Christianarum virtutum exempla passim adebant: horum porrò Sodalitiorum plura quadringentis jam numerabantur, cùm tamen non pauca Sodalibus omninò centum pluribusque constarent. Nimirùm crescebat indies Christiana res; & incrementis quidem paribus magnitudini suæ assidue augescenti: jamque aded non abibat annus, quo non Quina, Senave hominum millia Christo nomen darent.

134. Venerabantur interim Divinam Legem, sed & Præcones legis, Summi pariter infimique; tametsi eam plurimi nondum susciperent, vel quòd avitis superstitionibus impensius essent dediti, vel certè quòd polygamiâ, similibusque vitiatæ carnis illecebris impediti, expe-

Astronomica Europaorum scientia admirationi Sinenibus est & venerationi;

N dire

dire se laqueis istis nondum possent. Commendabat autem non mediocriter Europæum nomen, & suum quoque pondus addebat Evangelicæ Veritati Astronomia: cujus quidem usus sanè vetustissimus est apud Sinas: ab ipsis namque exordiis Monarchiæ per 4. annorum millia eoque amplius cælorum motus ac vicissitudines constanter observavêre; peritiâ quidem Europæis longè inferiores, verùm studio, nec non veneratione pulcherrimæ scientiæ, atque, ut ita dicam, religione, si non superiores omnibus nationibus, nulli certè quidem nationi non pares. Porro administraverant eam per annos complures Mahometani; quorum Ephemerides tametsi minùs aberrarent à vero Planetarum cursu motuque cælorum, quàm illæ Sinensium; ubi tamen ad Europæam regulam exigì cœperunt, atque autoritate Regiâ tota res astronomica curæ nostrorum hominum commissa est, tum verò, quantum esset discriminis suam inter nostramque temporis supputandi rationem, Sinæ pariter ac Mahometani cognovêre: quippe cernebant suis ipsi oculis Siderum ortus atque occasus, in primis verò defectum Solis ac Lunæ ab eo quod prænuntiabamus

mus

mus tempore non jam penitùs aberrare: quod primis Monarchiæ sæculis quandoque evenerat, neque unâ alterâve horâ quod posteriori quoque ætate satis usitatum fuerat, sed ipsi propè temporis momento, punctaque, quod signatum fuerat, plerumque respondere. Itaque non deerant qui ingenuè profiterentur, homines conversionum cælestium, rerumque futurarum aded peritos utique dignos esse, quibus, si alia quoque ad benè beatèque vivendum documenta afferrent, fides haberetur.

135. Afferebamus itaque documenta verè cælestia summâ quâ poteramus industriâ & contentione, ut qui non aliâ spe vel consilio Sinas petiveramus tot emensi terras ac maria; jamque aded Sinas inter Astronomiæ curam susceperamus. Verùm cum & ipsi perpauci numero essemus, atque è contrario gens hæc, omnium gentium numerosissima, maximè distantes ac spatiosas Provincias occuparet; stylo scilicet, scriptisque studiosè libris supplere placuit paucitatem nostram. Præter eos ergò libros, qui de singulis Matheseos partibus in lucem fuerunt, centum circiter & quinquaginta; totidem de Philosophia quoque tam

*uti eorum
in edendis
libris Si-
nensi idio-
mate &
in eo ad-
discendo
mira faci-
litas.*

morali quàm scholasticâ, sed in primis de sanctissimis Religionis nostræ Mysteriis, typis Sinicis vulgati sunt; cum non minore indigenarum utilitate, quàm commendatione nominis Europæi & Christiani: mirantibus attonitisque Sinis, in terris Barbarorum (sic enim de exteris omnibus cum Græcis sentiebant) tam nobiles vigere scientias, tantumque sapientiæ extra fines literatæ suæ ditioris inveniri. Stupebant etiam, homines advenas & maturæ jam ætatis, paucorum tamen annorum spatio, tam citò tamque feliciter fari linguâ suâ, litteras arripere, nonnullos etiam non inveniustè pingere & conscribere libros Sinicæ plenos elegantiae atque eruditionis. Quid multa? Suspiciebat homines Europæos vel invita Sinenfis superbia.

*Regis in
Christi
Legem &
Societatis
IESU Pa-
tres sin-
gularis fa-
vor.*

136. Accedebat huc, atque animabat omnia certo quodam modo Regis favor: qui tametsi unum hominem præ cæteris, etiam Sinis, mirificè coleret atque amaret (erat is P. Joannes Adamus Schall Sacerdos Societatis nostræ) sic prorsus, ut existimem à condito Sinenfi Imperio nunquam tot honoris ac benevolentiae Regiæ argumenta in exterorum quempiam extitisse; tamen cæteros quoque

So-

Sociorum haudquaquam aspernabatur: Anno certè hujus sæculi quinquagesimo nono Sociis omninò decem, quos ab Europa profectos Macaum appulisse acceperat, edito quamprimùm diplomate potestatem fecit in Regni interiora ipsamque Aulam proficiscendi: Anno deindè sexagesimo (uti suprà memoravimus) Patrem Ferdinandum Verbiest, cùm in Metropoli Provinciæ *Xén sí* Christianæ rei daret operam, verbis honorificis evocari jussit in Aulam ut curis, ac studiis astronomicis admoveretur; atque in singulis earum Urbium vel Oppidorum, per quæ transeundum Patri erat, cum publicâ honoris significatione à locorum Gubernatoribus ut exciperetur mandavit. Quod autem caput erat, rei nostræ (Christianam dico) non rarò visus est impensius quoque favere: cujus rei fuit argumentum simul & monumentum prorsus illustre, marmor illud, quod præ foribus Pekinensis Templi collocatum, Templum ipsum & vero Numini dedicatum esse, & Regiâ authoritate ibidem extructum testabatur. Nec minùs illustre censeri potest illud quod duobus Sociorum in Orientali ejusdem Regiæ degentibus, non suam tantùm Regis au-

thoritatem, sed expensas quoque in eadem
 facram Summo Numini extruendam be-
 nignè contulerit. Vicerit autem fortassis
 omnia quod cum Sociorum unus Nico-
 laus Smogoleski pro suo Tartariæ Chri-
 sto adjungendo studio (velut alterius in
 hoc ultimo Oriente Poloniæ) potestatem
 sibi fieri petisset à Rege in terras illas
 proficiscendi ibique promulgandi Di-
 vinam Legem; Rex postulatis Viri per-
 quàm benevolè auditis, at ego vereor
 (inquit) ne te conficiat brevi vel gentis
 asperitas vel locorum; quin tu potiùs in
 mitiore Sinarum solo collocas operam
 tuam? Ego quidem potestatem tibi fa-
 cio in quacunque placuerit Imperii mei
 Provincia vitam agendi. Certè fretus il-
 lâ Nicolaus perquàm fidenter & palàm
 Urbes adibat ac Provincias nunc has
 nunc illas Christianæ rei propagandæ
 causâ. Porrò cum Regis ad exemplum
 vel maximè componatur hic Orbis Si-
 nicus, fiebat ut Gubernatores quoque
 Provinciarum atque Urbium faverent
 nobis impensè; sic ut quotiescunque So-
 ciorum aliquis ad eos visendi gratiâ ac-
 cedebat, eum cum insigni quadam ho-
 noris ac benevolentia significatione ex-
 ciperent, atque ipsimet plerumque mu-
 tuum

*Regis ex-
 emplum
 sequuntur
 omnes
 omnium
 Provin-
 ciarum
 Guberna-
 tores.*

tuum salutationis officium per se redderent non sine magnifico apparatu & numeroſo comitatu ſuorum; quo etiam tempore, priùs ferè quàm in atrium domiciliï noſtri ſuccederent, venerabundi ædem ſacram & Chriſti Salvatoris Imaginem toto corpore proſtrati adorabant: quæ quidem res vulgò plurimùm conciliabat authoritatis non noſtris tantùm hominibus, ſed etiam doctrinæ, legi- que noſtræ. Idem non rarò vel rogatu noſtro, vel etiam ſuâ ſponte, diplomatis perquàm honorificis, & pro valvis domorum noſtrarum figi juffis, ſeverè ſubditis omnibus præcipiebant ne quis vel ædem ſacram violaret, vel moleſtiam nobis faceſſeret; laudes etiam Chriſtianæ Legis ſuis illis edictis plerumque inferentes: in quo quidem genere (ut alios rericem) mirabile extitit illius ſtudium, qui anno 1663. res Provinciæ *Xán. ſi* tam civiles quàm militares ſummo cum Imperio adminiſtrabat: hic enim cùm nondum eſſet Chriſtianis ſacris initiatus, haud ſecùs tamen ac ſi illorum Miniſter eſſet ac Præco, ſic, dum Provinciam de more luſtraret, diplomata ſua, typis etiam vulgata quacunque tranſibat, locis maximè publicis ſuſpendi juffit, verbis

sententiisq̄ue gravissimis Christi Legem non modò laudans atque prædicans, sed etiam ardentè omnes ad eandem amplectendam cohortans. Quasi autem hujus studium æmularentur duo Provinciæ *Hó nân* Governatores supremi, sic, ubi cognovêre Patrem Christianum Herdtrich ex Provincia *Xán chí* eò destinatum ad restaurandam rem Christianam, bellorum injuriâ multos antè annos ibidem extinctam, priùs etiam quàm Christianus adventaret, non dubitarunt amplissimis diplomatibus deprædicare & suadere suis Regionem Christianam; & magnam vim ligni, ac laterum, nec non operarum à suis oppidatim poscere Ædi sacræ in ipsâ Metropoli extruendæ.

*Subita
tanta felicitatis
mutatio.*

137. Fruebatur ergò serenissimâ quâdam pace Christiana res; quando de repente ex ipsâ pace illâ, veluti malaciâ maris infidi, prorsùs atrox atque imperata tempestas extitit, & fulmina tonitruaque per illam quasi longioris æstatis collecta stragem rebus nostris atque exitium non minitari tantùm sed inferre etiam cœperunt. Nimirùm splendor ille Divinæ Legis, ac Lucis Evangelicæ; favor Imperatoris, Regulorum, Magistratum; illa doctrinæ sapientiæque fama; honores

res

res illi ac plausus; tam lætæ messes, ac tanta rei Christianæ incrementa, unicam invidiæ atque acerbi odii causam, undè tam sæva tempestas conflata est, hostibus nostris, Athenis, (inquam) Mahometanis, Idololâtris, æmulisq̃ue præbuère.

138. Regnare desierat immaturo sublatus funere is, quem dixi, Tartarorum Rex, idemq̃ue primus è gente suâ Sinarum Imperator *Xün chí* vulgò nominatus. Anni quatuor jam effluerant ab ejus obitu. Quo omni tempore quatuor Optimates, qui pro pupillo Imperium administrabant, nec favere visi sunt rei Christianæ, nec adversari: Adamo tamen usitatos honores deferebant, & cùm ipse, ac Ferdinandi industriâ tria æra campana stupendæ molis ac ponderis in præcelsam Turrim sublata fuissent non sine plausu lætoq̃ue omine Pekinensis Aulæ, præmium operæ tam felicitis (uti supra jam memoravimus) novum ei titulum Magistri, quo vix alius honoratior esse potest, contulère. Quando ecce turbo ille, seu ignis, qui vivo Principe quasi latuerat inclusus nubibus aut cavernis, ipso deindè sublato, Vesuviani prorsùs instar atque fulminei, cum fragore tandem prorupit, ac longè latèque

*Initium
persecu-
tionis.*

fua vulgans incendia tantò cœpit atrocius exardescere quantò majores fomites ac vires capiebat non ab unâ tantùm invidiâ, sed à superbiâ quoque, & avaritiâ, à studio tuendæ conservandæque, tam Monarchiæ novæ, quàm priscæ Religionis, ac superstitionum, denique ab odio veritatis veræque virtutis, & , quæ harum unica Magistra est, Christianæ Religionis.

hujus Incentores.

139. Incentiores igitur, uti jam indicatum est, incendii tam perniciosi fuerunt emuli nostri, invidique, tum Atheopolitici; præter hos Mahometani, Ethnici, dæmonum Cultores, Magi, Impostores, ad extremum Bonzii, sive Sacrificuli qui execranda dæmonum sacra procurant. Fama quoque est, ducenta & quinquaginta aureorum millia (plura fuisse afferunt non pauci) in Judices atque alios quorum authoritas & gratia contra nos emebatur, ab Adversariis expensa: Optimatibus verò uniones octodecim rari ponderis atque pretii dono datas; quæ munera, nec non auri argenti que tanta vis, olei prorsus instar fuit, quo ignis tartareus tam vehementer est inflammatus, ut non Adamum tantùm, sed quotquot in hoc Imperio versabamur Divinæ

Le-

Legis Præcones absumere potuisset, si non Deus ipse modo prorsus inusitato fervorum suorum innocentiam, & suam pariter causam, nostramque tuendam suscepisset.

140. Incentorum porrò Dux & Princeps, non quidem robore vel autoritate, sed studio, seu veriùs rabie, quidam fuit è vili divinatorum grege senex, homo turbulentus atque audax, &, quod mirere, vafer idem & callidus, non linguâ tantùm, sed calamo quoque promptissimus; nec minùs adulandi, quàm divinandi mentiendi que peritus. Itaque non parum gratiæ jam obtinuerat apud nobiliores quoque Tartarorum; quos inter quò ferè cupidiùs quisque superstiosas observationes atque mendacia audiebat, hoc vehementiùs impostore illo atque adulate delectabatur. Verùm tamen cùm fallere conscientiam non posset qui alios fallebat assiduè, probè ignarus improbitatis suæ; nec ignarus eandem Sinensibus haud paulò notio rem esse quàm Tartaris (vulgò quippe constabat, etiam nùm imperante *Taimingâ* Sinensium familiâ vapulasse hominem multis plagis, atque Imperatoris jussu propter fraudes suas, aliaque crimina, in

Dux omnium senex quidam homo vafer & turbulentus.

exi-

exilium fuisse relegatum) ipse quò partam in Aula gratiam tueri posset, ac munire sese contra eos, quibus intelligebat invisum se esse & contemptui, clientelæ nomine, re autem vera servitutis, Præpotenti cuidam Tartaro se addixerat.

*Summum
ejus o-
dium in
legem
Christia-
nam.*

141. Hic ergò divinator per annos complures in perniciem rei Christianæ intentus, non dubitaverat vivo etiamnum Principe criminatorium contra nos libellum offerre. Sed cùm tunc quidem non auditus fuisset, imò cum ignominia quoque repulsus, reveritus ipse nostrorum hominum gratiam atque auctoritatem, bellum usquequaque apertum nobis indicere vel non est ausus, vel omninò non potuit: contentus igitur grassari dolo cuniculisque, modò privatis sermonibus, modò libellis infamatoriis apud summos infimosque, Astronomiam Europæam, & Christianam Religionem in ipsâ præsertim Aulâ peracerbè insectabatur. Et verò librum planè virulentum pestiferumque typis vulgaverat plenum injuriis atque blasphemis contra Christum Dominum, Virginemque Dei Matrem; irritatus scilicet alio quodam libello, quem Sociorum unus, cùm privato Neophytorum suorum usui scripisset,

Pro-

Provinciae Fokienfis Prorex Vir studio-
fiffimus rei Christianae typis excusum
curaverat in lucem edi : docebatur hic
ipsum *Fé*, quo nullum aliud Idolum ma-
jori cum superstitione Sinenses colunt,
hominem quondam fuisse, sed impro-
biffimum, & sceleratiffimum imposto-
rem (qualis revera fuit) atque adeo nunc
eum proculdubio apud Inferos sempi-
ternis poenis suppliciiisque mulctari, in
furias egerat impium Divinatorem haec
sententia : exardescit in ultionem, strin-
git calamum, & eum, quam dixi, li-
brum conscribit. Caeterum cum nota
multis esset improbitas hominis atque
vilitas, uti modo narrabamus, atque e
contrario splendor ac Majestas rei Chri-
stianae magnis incrementis augescens in
dies, atque in ipsa quidem Aulâ, nefar-
ios ejusdem conatus per se videretur
opprimere, satius tum quidem judica-
tum fuit, haud ullo responso dignari fa-
crilegum; maxime cum ex libris nostris
olim jam editis nuda Veritas, aptissima-
que possent à quocunque erui responsa;
fore enim ut sua sponte latrare desineret
impurus canis si modo contemneretur.
Et verò diu ipse conticuisse dici potest;
vel certè veluti catenam mordere tandem

*Favet illi
Tartarus
quidam
præpo-
tens;*

coepit ac furere multò liberiùs, & Viro natione Tartaro ab amicis atque opibus præpotenti, quem conjurationis ineundæ socium esse peroptabat, rabiem doloremq̃ suum impertire: nisi reverà contrarium dicamus accidisse (neque enim res adhuc liquet) ut ab hoc Tartaro divinator ipse invitatus fuerit, qui cogitati sceleris atque accusationis partes sibi defumeret, palàm scilicet ignes illos sparsurus, quos ipse non tam Religionis Christianæ, quàm Patris Adami privatus hostis clam succenderet ac ministraret.

*Et quâ de
causâ,*

142. Fuerat is quondam Patris amicissimus, & filii prorsus instar observans: cum fortè veritas, majori fiduciâ pronunciata, quàm æquitate animi excepta, dissolvit amicitiam, odiiq̃ semen præbuit quod alius deinde error, sed improbissimus, atrox peperit ac fatale. Erat ipse de humili planè loco ad summum dignitatis locum promotus, Præses amplissimi Concilii, ad quod rituum tam Sacrorum quàm prophanorum cura spectat. Accidit, ut Imperatoris parvulus filius moreretur: Præses ergò dum huic ritè tumultando (quod incredibili cum studio & superstitione Sinæ Tartariq̃e per-

perficiunt) pro officio suo dat operam; fortè præscriptum funerandi tempus minus exactè servat: Imperator hac de re factus certior, angitur, indignatur: At ille culpam suæ tarditatis avertit in alterum, & dolo mendacioque tuetur sese: produntur mox omnia: reus ergo non unius criminis confestim spoliatur omni dignitate, atque in ordinem plebeiorum redigitur; ipsâ quoque spoliandus vitâ, nisi deprecatores (Adamus in primis) intervenissent. Quis credat? ingratus atque excors ipsum illum, cui vitam debebat, causam esse clamat calamitatis suæ: hinc insidiæ. Tali igitur commilitone, vel duce veriùs, certamen divinator suscipit: ac primùm quidem maximam pecuniariam vim, hujus quoque belli nervum, corradit: nec gravatè Mahometani, qui plurimi jam per trecentos annos in Sinis degunt, eas contulere, tum pro veteri suo Christianæ Religionis odio; tum etiam quòd invidiâ tabescerent, videntes Astro-nomiam suam negligi prorsùs, atque Ephemerides ex Europæâ regulâ vulgari jam per tot annos successu tanto plausu-que. Certè fuit ex illis, qui, cùm superstes adhuc esset Imperator, non dubitavit, Joannem Adamum, quem sciebat

*item Ma-
hometani
plurimi,
& unus
præ reli-
quis.*

ta-

tamen esse Principi tam charum in crimen ac iudicium vocare, non sine spe Patrem famâ pariter ac dignitate, & si res procederet, vitâ quoque spoliandi: verum quidem est quod hunc quoque stimulabat error suus, & falsissima suspicio, natumque ex suspicione odium: quippe cum propter insignem perviciam suam dignitate suâ & munere, quod in ipso Matheseos Tribunali gerebat, privatus fuisset, ratus auctorem calamitatis suæ fuisse Patrem (qui tunc Præses erat Astronomicæ classis ac Tribunalis) ulturus injuriam, quam non acceperat, datis de more codicillis, in jus Adamum vocat, criminatus imposuisse illum Regi (capitale hoc apud Sinas crimen est) negare quippe Ephemerides ipsius certo die conspicuum fore Planetam Mercurium, qui proculdubio conspicuus esset futurus. Rex accusationem audit. Exinde cum dies adfuit quem Ephemerides nostræ signabant, jubet accusatorem unâ cum Patre, nec non quatuor Viros Principes, duos natione Tartaros, Sinas item duos in præaltam speculam, Astronomorum exercitationi ac Phœnomenorum Siderumque contemplationi destinatam, conscendere, ob-

observaturos uter erraret. Quid multa? Clarissimo cæli testimonio convincitur erroris & calumniæ Mahometanus. Indignabundus ergò Rex illicò mortis reum pronuntiat, quâ proculdubiò plexus fuisset, nisi pœnam multò mitiorem exorasset is ipse qui læsus fuerat. Et poterat ultrò pietas tam Christiana conciliare nobis animos Mahometanorum omnium, si Mahometani non fuissent. Verùm ingrati perfidique homines, uti jam memorabam, & ipsi contra nos argenteis hastis (ut dicitur) pugnaverunt; & Bonzii, aliique ejusdem farinae Sacrificuli à divinatore invitati promptis animis in partem sumptuum venère. Nec Tartaris intereà cessabat, cui, cum multi ac præpotentes amici essent, & cum ipsis quoque Imperii Gubernatoribus affinitas, non is auro tantum, sed in primis favore atque autoritate innocentiam, & veritatem oppugnaturus erat.

143. Ubi hic belli tam nefarii apparatus in promptu fuit, expediuntur arma: criminatio (inquam) scribitur. Quam ut accelerarent movit in primis adversarios, quòd audivissent, eum, cujus auctoritatem & vocem vel maximè pertimescebant, omnem scribendi & loquendi

○

*Libellus
criminatorius
adversus Patres
scribitur &
admissus
exanimatur.*

facultatem repente amisisse. Adamus is erat, qui per illos dies gravi affectus hemiplexiâ, nunquam deindè ex illâ convaluit. Tribus maximè capitibus constabat criminatio; Rebellionis, pravæ doctrinæ, atque aberrantis Astronomiæ. Tentaverat impostor jam sæpiùs oblato Quatuorviris libello nos accusare, sed in primo semper aditu repulsus operam semper luserat: quoad aurum tandem ac munera portas omnes potentiùs ictu fulmineo perrupere. Admissum libellum jubent quatuor Optimates examinari à Supremis in Imperio duobus Conciliis, ad quorum alterum rituum quorumvis, adeòque peregrinarum legum & doctrinarum, uti & Legationum cura spectat, ipsaque etiam classis Astronomorum ei subditur; alterum de causis eorum judicat, qui Provinciis Urbibusque sunt præpositi, atque alios quoscunque qui Magistratus gerunt. Pauci ergò dies effluxerant, cùm vocantur in jus qui in Aula degunt Patres. Neque profuit hîc invaletudo sua septuagenario Seni; mutus atque hemiplexius semper tamen jussus adesse, & totos quandoque dies in Tribunali consistere; multis etiam catenis deindè, uti suo loco dicetur, oneratus. Quamvis

au-

*Vocantur
illi in jus.*

autem in hoc iudicio non parum acerbitatis ab odio invidiâque processerit, universim tamen hoc fatendum est, quòd magna quædam severitas sit Justitiæ Tartaro-Sinicæ, & quicumque reus agitur plurima demissi animi signa mox sordidatus edit; nec Pekini quidquam minùs novum est, quàm catenatos videre Viros Principes qui maximis vel Provinciis vel exercitibus paulò antè imperabant.

144. Principiò tota Judicium cura versabatur in eo crimine discutiendo quò adversariorum quoque actio maximè nitēbatur; an scilicet clandestinis artibus atque consiliis rebellionem moliremur: quòd crimen ut probaret accusator suspiciones atque mendacia cumulaverat improbus non minùs iniquè quàm impudenter: Nos per speciem promulgandæ novæ legis, quam cælestem sanctamque prædicarem, infidias struere libertati Sinicæ, atque exitium moliri novæ Monarchiæ; nos sollicitare animos popularium; perniciosos libros spargere; numismata peregrinis imaginibus insignita (belli & conjurationis tesseram) Seditatoribus tradere, & horum quidem ingentem numerum in singulis Provincia-

*Rebellio-
nis primò
accusantur;*

quibus ea
probatnr:

rum existere; & libello recens edito, cum
matura jam sit proditio, ceu classico evoca-
cari. Paucis nimirum mensibus ante per-
secutionem, libellum Socii Pekinenses
ediderant, antidotum virulentæ falsita-
tis, & calumniarum, quibus nos & le-
gem nostram criminato verbo scripto-
que jam tum infectatus fuerat: eo Patres
summam Christianæ legis exponebant;
ac simul declarabant quàm non esset ipsa
Priscæ Sinarum doctrinæ contraria;
quantoperè item favissent ei familiæ
Taimingæ Imperatores, & præcipuè nu-
per defunctus Imperator, & quàm benig-
nè Præcones ejusdem fuisset complexus;
eam præterea per annos octoginta jam
promulgatam, plurimis in Provinciis
Urbibusque sanctè coli; aliaque senten-
tiæ istius.

145. Hunc igitur libellum conjura-
tionis esse classicum criminato conten-
debat; sparsum quippe toto esse Imperio,
ut conjuratis constaret quantæ jam essent
vires suæ, & quàm opportunum tempus
rei perficiendæ; quin & Macai (Lusita-
næ gentis Emporium, est situm in pe-
ninsula, quæ isthmo Sinarum continen-
ti jungitur) magnos, affirmabat, appa-
ratus bellicos fieri, & numerosum mili-
tem

rem in armis atque in expedito jam esse :
 proculdubio maturæ conjurationis ad-
 esse tempus : quod si Judicibus non uf-
 quequaque certæ viderentur suspiciones
 istæ ; examinarent sanè quis Auctor Se-
 ctæ nostræ , quis Dux & Magister esset :
 ex libro quem offerret ipse , cognosci ve-
 ritatem posse : Erat hic liber alius ab eo,
 cujus antè meminimus , quem quidem
 plurimis exemplis (quatuor millia fe-
 runtur fuisse) cum sparsisset in vulgus,
 nunc ipsis quoque Judicibus ac Magi-
 stratibus offerre non dubitabat : Nostro
 scilicet ipsorum testimonio (uti jacta-
 bat) blasphemias suas ac mendacia con-
 firmaturus : & verò docebat hîc impius,
 nos esse *discipulos hominis illius qui olim*
Judææ Regnum affectans , sed tandem
 captus , ac Judicum sententiis condem-
 natus , vitam finivisset in Cruce , latro-
 nis instar excruciatu : neque contentus
 rem narravisse ; quò eam Judicum atque
 Adversariorum oculis spectandam quo-
 que proponeret , tres Icones Sacratissi-
 mas , eam videlicet quæ Christum exhi-
 bebat inter festas acclamationes populi
 ingredientem in Urbem Hierosolymi-
 tanam ; & alteram quæ onustum Cruce
 ac subeuntem in montem Calvariæ ; ac

*Alius
 procudi-
 tur libel-
 lus , quo
 Christia-
 nos homi-
 nis sedi-
 tiosi
 (Christi
 scilicet)
 Discipu-
 los esse ja-
 ctatur.*

denique tertiam quæ cruci pingebat affixum; scelestus ille pestilentissimo volumini suo inseruerat, excusas ad exemplar earum quæ extabant in libris nostris; quos quidem libros de gestis atque acerbissimis cruciatibus Salvatoris sinicè conscriptos, nec non piïssimis iconibus ex Hieronymo Natali desumptis illustratos, multis antè annis in publicam lucem edideramus, typis non inuenustis iterum, tertioqur excusos.

Non mediocri turbatio animorum.

146. Turbaverant ergò non mediocriter animos Tartarorum mendacia tam speciosa: consci quippe Tartari paucitatis suæ; ad hæc, semper exosum fuisse nomen suum & nunc esse vel maximè genti Sinicæ propè infinitæ, suspecta mox habent omnia, & violentæ dominationi suæ nihil non quamvis tutum timent. Ipsos quoque Senatores Sinas, quamvis haud ignorarent plerique Christianæ Religionis innocentiam, suos tamen hîc timor invaserat, suæ angebant curæ; quippe meminerant illi, specioso Religionis nomine nefarias sæpè rebelliones coaluisse in hoc Imperio; quæ deinde non sine gravissimis utrimque stragibus, & plurimo Civium sanguine comprimi vel extingui potuissent: In exteris
ita-

itaque pertimescebant quòd in suis experti fuerant. Brevi tamen cessavit timor omnis, & mendacia calumniæque patuerunt. Præterquam enim quod Socii multis solidisque rationibus tam nefariæ criminationis inanitatem probavere, plurimum sanè ponderis habuit res una, quòd ex nullâ quindecim Provinciarum toto illo tempore quidquam nunciaretur quod ejusmodi suspicionem confirmaret: à Viro item Principe, quem citatissimis itineribus Macaum proficisci jusserant explorandi causâ, litteræ quinquaginta post diebus pervenerunt, quibus significabatur, ibidem ne famam quidem esse bellici apparatus; Lusitanorum præsidium perpaucis constare militibus; pacata prorsùs esse omnia. Sed antequam hæc nunciarentur, quotidie Pekinenses Socii judicio sistebantur: quæstionum non erat finis, ad quas mutus quoque senex motu capitis manusve respondere identidem cogebatur: sic prorsùs, ut munitissimorum quoque rituum, & vocum, quæ ad institutionem Christianam pertinebant, usus ac ratio posceretur. Verùm quòd plures, & quòd severiores erant quæstiones, hoc magis absurditas caluniæ, & innocentia nostrorum hominum patescebat.

*Patescunt
calumnia,*

*subitò ta-
men Pa-
tribus ca-
tena inji-
ciuntur,*

147. Conceperant ergò Socii spem fanè magnam causæ obtinendæ, & palàm triumphandi primo quoque tempore de invidia & falsitate. Quando ecce longè contraria rerum facies nihil tale opinantibus sese obtulit. De repente citantur ad Tribunal vergente jam in Occasum Sole. Convenerat inusitata militum, satellitum, Judicum frequentia: ibi in Atrio majori jubentur singuli in genua procumbere, vultu ad Regium Palatium obverso: tum pronuntiatur, mandato Regis captivos esse, atque inibi in custodia detinendos. Nec mora, Patribus Ludovico Buglio, Gabriële Magalhanio, Ferdinando Verbiest revinctæ post terga manus: vinctus item Sina Christianus (Paulo nomen erat) cujus operâ faciendâque Socii complures annos in procurandâ re Christianâ usi, tunc quoque in vinculis & opprobriis pro Christo ferendis admirabilem constantiam, fortitudinem, alacritatem spectaverunt. Allatæ mox catenæ, & Paulo, sociisque circumdatæ; singulis omninò novem; tres videlicet quæ collum stringerent, tres item quæ brachia & manus, ac totidem quibus crura vinciebantur. Hic autem Patri Ferdinando florentior ætas sua & juvenile

nile robur fraudi fuit (si tamen fraudi, & non veriùs lucro, quando Pauli Apostoli catenas & vincula, Regum auratis torquibus sceptrisq̄ue & coronis esse pretiosiora, Chrysoftomus contendit) omnium quippe longissimæ maximiq̄ue ponderis illi obtigerunt; sic ut illæ, quibus collum stringebatur, duodecim circiter pedum longitudinem exæquarent, ferri crassitie digito, quem auricularem dicimus, respondente. Adamo autem, & tribus aliis Mandarinis (è quibus duo Christiani erant) nulla tunc quidem injecta sunt vincula, propterea quod publicâ dignitate & Magistratu quem gerebant nondum essent privati: Carceri tamen cum cæteris inclusi sunt, & custodiæ tam horum, quàm illorum octoginta milites (decem singulis) & milites quidem ex tam horrido catenarum apparatu graviora quæque suspicati, primis diebus eos perquàm severè arctèq̄ue velut homines facinorosos asservabant: Verùm non multò post religiosâ Nostrorum consuetudine ceu mansuefacti, compertâq̄ue mox innocentia, cum singulari quadam humanitate ac benevolentia tractare singulos cœperunt: conferebat huc etiam non parùm intrepida atque indefessa

*cum illis
P. Adamus &
Mandarinis tres
includuntur carcere,*

Neophytorum charitas, qui varii generis esculenta militibus quoque largè submittebant indies: atque hoc pacto faciliores & ipsi aditus obtinebant ad expianda peccata sua, & opportuna solatia Sociis impertienda. Jamque adedò manibus pedibusque eximebantur haud rarò vincula; posterioribus maximè mensibus; sex namque mensibus vincti perstitère: nunquam tamen soluta sunt ea quæ collum constringebant, alteroque extremorum ingenti trunco neceiebantur: quo etiam fiebat, ut immodico ferri pondere deprimente corpus continenter ferè jacerent strati, situ ipso speciem quamdam victimarum pro Christo Superis haud injucundam præbentes.

*se ob Chri-
stianum
nomen
veos agi
Patres in-
telligunt,*

148. Porro cum dies aliquot sic jacuissent, nec tamen Judicibus denuò susterentur, angebantur scilicet intimis sensibus, propterea quod ignorarent causam tam insperatæ severitatis, onusti scilicet ferro, quo non dubitaverant quin impius calumniator propediem esset onerandus. Timebant itaque vehementer ne fortè Macái turbatum fuisset, Lusitanis jam non ferentibus immodicas vexationes, interdicto miseris commercio, non cum cæteris modò populis, sed
cum

cum Sinis etiam qui in continenti versabantur; vel certè ne numerosiores alicujus Provinciæ Christiani quidpiam temerè moliti fuissent contra suos Magistratus; vel alia quæcunque data fuisset Tartaris causa suspicandi, nos reverà molitos fuisse rebellionem. Erat autem Sociis multò gravior omnium catenarum pondere hæc cura, quæ ipsos tamdiu incertos anxiosque habuit, quoad in jus iterum vocati sunt, ibique renovata criminatio falsæ perversæque Religionis, nullâ prorsùs mentione *Rebellionis* factâ: tunc enim planè intellexerunt, quamvis calumniator *Astronomiam* quoque nostram criminatus fuerat, universim tamen non alio magis nomine reos agi, quàm *Christiano*: in quo quidem nomine, si datur pati, glorificare Deum nos jubet Apollolorum Princeps; gaudere verò & exultare Auctor tanti Nominis ipsemet Christus. Quare nequaquam jam dubii, quin essent vincti in Domino, cum tenerrimo sensu animi, & inusitatâ quadam alacritate sibi mutuo gratulabantur, & mille oscula venerabundi canis imprimebant.

149 Cæterum per illos ipsos dies, quibus in custodiam sunt traditi, *Cometes*

in-

Nequid-
quam ira-
to Impiis
celo, duo
viri Prin-
cipes vera
religionis
studiosi
ad aulam
evocan-
tur.

ingens ac formidabilis apparuit; Peki-
nensi populo passim clamitante, Euro-
pæorum hominum innocentiam tam
manifesto Cæli prodigio declarari; nec
multò post inusitati ventorum turbines,
qui totos tres dies ac noctes tenuère; sic ut
ædificia funditùs everti viderentur, ter-
rorem multitudinis auxerunt; iis inte-
rim, quos maximè terreri par erat, minùs
perculsis: qui adedò duos Principes Viros,
datis ad eos litteris, per idem tempus ac-
cesserunt. Eorum alter à puero Christianis
Sacris initiatus, & hortatu Matris suæ
Matronæ religiosissimæ non uno loco &
tempore de Christianâ præclarè meritis
amplissimum gerebat Magistratum in
Provincia *Hó nán*, atque inibi domici-
lium Societati coëmerat, jamque etiam
Templum Vero Numini moliebatur.
Alter cum poligamiæ vinculis impedi-
tus necdum Christiana Sacra suscepisset,
quoniam tamen legis nostræ sanctitatem
maximè habebat perspectam; ad hæc,
legitimæ uxoris, quæ Christiana erat,
ardentissimo quodam studio teneretur,
tribus in Provinciis, quas Prorex admi-
nistrarat, plurimùm & operæ & autho-
ritatis contulerat ad rei Christianæ am-
plificationem; &, quæ præcipua Viri
laus

laus fuit, cùm eum deindè nostrum hoc incendium non leviter ambuffisset, semper tamen constitit sibi, & quoad vires ferrent, tueri nos & solari perseveravit.

150. Patres interim duos circiter *Patres*
 menses in hac Tribunalis Rituum custo- *crebris*
 diâ perstiterunt diversis locis, bini sin- *exami-*
 gulis, asservati. Indè prodeundum ipsis *nantur*
 erat creberrimè, semper catenatis, ut cer- *circa*
 tis è Tribunali hominibus privatim exa- *Christi*
 minandi sisterentur. Ab istis autem ex- *legem.*
 actissimæ quæstiones instituebantur de
 rebus ad Religionem spectantibus, &
 responsa omnia de more scripto excipie-
 bantur cum toto deindè Senatu Summi-
 que Judicibus communicanda. Probare
 autem contendebant argumentis aliis at-
 que aliis, doctrinam Christi ac legem
 pravam esse ac perniciosam; quippe quæ
 pugnare videretur cum lege naturæ,
 cum ipso lumine rationis, adeòque suâ
 Præcorum Regum ac Sapientum Philo-
 sophiâ. Urebat nimirum superbos homi-
 nes, quòd exteri cùm essemus, tam fiden-
 ter adivissemus terras suas novam legem
 ac doctrinam tradituri ipsis, à quibus tot
 aliæ nationes suum jus, suasque leges
 petere consuevissent. Itaque dies fuit
 cùm Supremus Concilii Præses haud
 du-

*Mysteria
fidei no-
stra co-
ram Iu-
dicibus
dilucidant*

dubitanter affirmans, ridiculas sibi videri suspiciones de agitatâ rebellionē; at certè (inquit) ex altero illo capite, arrogantiae saltem rei sunt homines Europæi. Tartaros autem Iudices cùm res ista minùs offenderet, unum capere se negabant, nos solius Christianæ Legis promulgandæ gratiâ relinquentes Patriam, & quidquid in illâ charum habebamus, magnâ item Orbis parte peragrata, hîc in perpetuo quodam exilio constituisse vivere: videri nos aliâ quadam spe, alio planè consilio (quod callidè tegeremus) venisse. Altè nimirum infederat Tartarorum animis agitæ rebellionis suspicio; Sinis è contrario facilè eam deponentibus, quòd nos resque nostras longiore usu haberent perspectas: & quamvis utrique novam Monarchiam conservatam vellent; acriores tamen erant curæ studiaque Tartarorum multò ardentiora: maximè verò tam cum his quàm cum illis laborandum Sociis fuit, ubi doctrinæ sublimioris, & Christianis quoque mentibus reconditæ, danda fuit ratio: quibus de causis, & quomodò naturam humanam suscepisset Deus; in eaque per infames & ultimos cruciatus moriens hominum genus ex teterrimâ servitute libe-

berasset; quis esset Sacramentorum usus; qui Auctor; quo ritu fructuque singula perciperentur: quæ omnia cum curvæ illæ in terras animæ haudquaquam caperent, nec tamen intelligerent se non capere, dici vix potest quantum negotii Patribus superba ruditas illa facefferet. Utebantur nostri identidem similibus maximè planis & vulgaribus, atque umbras illas veritatum oculis lucem non ferentibus proponebant: nec rarò testimoniis & exemplis, quæ prisci gentis Codices plurima suppeditant, argumenta confirmabat; Adversarios suis ipsorum telis ac machinis haud infeliciter oppugnant: Constringebant etiam quandoque paritate quadam rationis incautos; uti cum negabant, argui se posse violatæ pietatis in parentes & patriam, à qua tam longè decessissent, quando *Confucius* Sinicæ Philosophiæ Princeps, morumque & virtutum (ut aiunt) exemplar tam illustre, non dubitasset olim relictâ patriâ diversas adire regiones & Regna doctrinæ suæ propagandæ causâ. Quid? an milites (inquirebant) Ducesque Tartaros neglectæ pietatis damnet quispiam, quòd relicto natali solo in hac Chinâ iam vitam exigant; parati etiam publicæ salu-

*Relicta
Patria
rationes
proponunt.*

salutis causâ quamvis remotas & terras
& maria petere, quoties id imperatum
fuerit? Et nos, Judices, militamus; sed
cælo: Cæli Numen, & Numinis Impe-
rium secuti, natale solum cum Sinenfi
mutavimus; nullo equidem vel avaritiæ
studio, vel ambitionis, quando jam olim
in Europa & opes & honores contempsi-
mus; sed unius veritatis gratiâ, quam
cùm desideramus terris omnibus perspe-
ctam esse, tum vel maximè cupimus in
hoc florentissimo cultissimoque Imperio
agnosci & coli. Quid multa? Planè sen-
serunt hîc Patres promissam olim præ-
sentissimi Numinis opem: tanta quippe
fuit responforum vis, claritas, & con-
cordia, licet quandoque separati inter-
rogarentur, ut mirarentur Judices, atque
obmutescerent identidem; & non sine ru-
bore ad alias atque alias quæstiones con-
fusè perturbatèque laberentur.

*Nova in-
stituuntur
quæstiones
circa A-
strono-
miam Eu-
ropeam.*

151. Agnosci profectò Veritas poterat,
siquidem hujus gratiâ quæstiones insti-
tutæ fuissent. Sed enim cùm hinc fulgor
auri perstrinxisset oculos; illinc livoris
odiique ater fumus eosdem obsedisset,
neglectâ veritate pariter & æquitate, hoc
unum scilicet agebatur, ut operosis istis
examinibus rudi populo, & proximè

reg-

regnaturo Principi imponeretur. Itaque per idem tempus ad res etiam Astronomicas, unde tertia pars accusationis petebatur, paulatim deflectere cœperunt. Et hæc quidem ceu velitationes erant, quæ longè acriori conflictui proximè secuturo præmittebantur. Quodam etiam die Mandarinum omnes, qui ad Tribunal Matheseos pertinebant, atque adeò Patri Adamo tanquam Præsidi suo paruerant, adesse iussi: signatis, qui ex illis erant Christiani (& erant non pauci) propositæ quæstiones aliquæ, sed ejusmodi, quibus haud obscure sollicitari videbantur, ut abjectâ novâ Regulâ Astronomicæ Europææ pristinam suæ gentis in posterum observarent: atque inter hæc aliquot rursus dies abierunt: quando nova de repente quæstio est instituta, in speciem longè gravissima maximèque periculosa; de loco scilicet ac tempore, quo ex præscripto Mathematici Tribunalis Regius infans, cujus antè meminimus, tumultatus fuerat. Hoc nempe postremum erat telum, quod rabies invidiaque paraverat; tum illo tandem usura, cum cætera videret incassum cecidisse: quo quidem telo, quamvis unus maximè senex petebatur, & nobis

tamen & Mandarinis qui Christiana sacra susceperant, uti postea docuit eventus, sua quoque vulnera minabatur: & tandem innocentibus aliquot exitio fuit.

*A funere
Regii In-
fantis
malè cu-
rato nova
crimina-
tio ador-
natur.*

152. Observant incredibili cum studio & sollicitudine, quin adeò & superstitione, tam Sinenses, quàm Tartari locum, tempus, & modum, quo suorum qui diem obierunt, illi quidem corpora, sed hi relictos à rogo cineres humo mandent: quod officium siquidem ritè exactèque semper expleverint, haud vulgarem sibi ac posteris suis felicitatem promittunt: At verò si vel errore quopiam, vel negligentia errari contigerit, inexpiabile quoddam scelus à se commissum esse putant; adeoque calamitates & poenas tam sibi quàm suis imminere. Obierat Infans Regius; uti suprà memoravi; mittuntur extemplò qui sepulturæ locum, nec non diem & horam, qua tumultandus puer sit, exquirant. Consultitur ea Mathematicorum classis (totum quippe Tribunal in classes quatuor distinguitur) ad quam pro officio hæc cura spectat: consulunt hi de more libros; in primis vetustum Codicem, quo funebres ejusmodi ritus atque observa-

tio-

tiones continebantur ; sed Codici titulus hic erat *Tartaricæ genti extinguendæ*. Conscriptus scilicet illis olim temporibus fuerat , quando peracerbis odiis ac bellis Sinæ Tartarique diffidebant. Consultis ergò Codicibus designatur locus, dies, & hora Regii funeris : effertur ; & cremato corpore cineres tumulantur. Hinc ergò novæ criminationis, & quidem gravissimæ, petita materies. Adamum proculdubio capitalem esse hostem Tartaricæ Nationis : exitium novæ Monarchiæ proculdubio moliri ; quo namque alio consilio pestiferum illum Codicem in Tribunali asservatum ? quem alium in finem nuper usos eo fuisse Tribunalis ejusdem homines ? de industriâ nimirum malè ominatum diem, locumque Regio quæsitum funeri ; ut hoc pacto felicitas omnis à Monarchia Regiæque domo procul averteretur, & calamitates in eam luctusque ac funera inducerentur : quod cui tandem obscurum esse posset, qui modò consideret, quàm citò lachrymabile Reginæ funus post obitum prolis Regiæ consecutum sit, ipsumque mox Imperatorem in flore ætatis suæ miserabiliter fuisse extinctum ? Quid atrocius fingi poterat hujusmodi

calumniâ & criminatione apud Barbaros in primis maximèque credulos ejusmodi superstitionum, & qui in exordiis novæ suæ Monarchiæ tuta timebant omnia : præsertim cum accederet tam grave quasi testimonium cogitati parricidii ex tam immaturo tamque accelerato funere non Reginæ solùm, sed etiam ipsius Regis : quo minus mirandum fuit, Judices deindè cùm suspiciõni calumniæque tam atroci fidem dedissent, vel certè dari vellent, exquisito cruciandi genere (uti mox dicturi sumus) perimi Adamum voluisse.

*Socii post
examina
piis operi-
bus vac-
cant;*

153. Cæterùm primis illis mensibus non nisi per obscura quædam tentamenta, & quasi præludia hujus criminationis extiterunt: quibus adeò Socii conscientiam suam freti minimè percellebantur: plurimum verò temporis atque operæ in causâ Religionis examinanda consumebant; sed hîc etiam, quamvis studiosè id agerent ut saltem speciem aliquam pravæ ac perniciosæ doctrinæ invenirent, idem tamen qui primi certaminis successus semper fuit (uti modò narrabamus) victrice semper innocentiam, & triumphante Christianam veritate. Socii porrò quidquid otii temporisve erat reliquum ab his-

hiscæ quæstionibus, dabant ferè piorum librorum lectioni, vel tacitis cum Deo colloquiis, vel de Deo cum Neophytis, Custodibusque, quos, ut dixi, perfectæ virtus & innocentia jam mites benevolosque reddiderat. Ferdinandus etiam quamvis in eo collocasset spes omnes, qui discipulos suos cogitare vetuit quid aut quomodò loquerentur, quoniam tamen expertus fuerat ab se uno plurima identidem quæri, & porrò quæsitum iri, utpote Patris Adami fari impotentis interprete; sciebat item curam providentiæque moderatam hoc in genere nequaquam vetari à Domino, meditabatur secum ipse quid maximè posset objici, & quibus maximè argumentis quæ objicerentur refelli; nec modicum meditationi tempus noctes dabant, quarum bonam partem non rarò cogebant insomnem ducere clamoræ vigilum confabulationes & rixæ ludentium, aliæque vincitorum molestiæ in illo (uti per festivum jocum nominabat) tabaci antro, propterea quod insuavi tabaci fumo assiduè redundaret.

154. Cæterùm cum fatali quodam, ut ita loquar, decreto jam fixæ res essent; & tanta tot disquisitionum & judicio-

P 3 rum

*P. Ferdinandus
Verbiest
iis, quæ
objici possent,
præcogitandis.*

*P. Adamus cum
tribus sociis &
nonnullis
aliis reus
supplicii
pronun-
tiatur.*

rum severitas nihil aliud esset, quàm mera iniquitas, sed insigni quadam æquiritis specie personata; tandem quartâ die Januarii anni 1665 cùm frequentes convenissent Senatores & Judices ex utroque Tribunali, Rituum scilicet, & Mandarinateum, ibique per sex horas totam causam denuò discussissent coram 4. Sociis, & 8. Mandarinis qui ad classem Astronomorum pertinebant & se Christianos esse professi fuerant, uno item supremi ordinis Dòctore nondum Christiano, qui Auctor fuerat insignis prologi quem libello apologetico, de quo supra mentionem feci, præfixeramus; tandem quasi vera fuisset calumniatoris criminatio, omnes reos esse supplicii pronuntiârunt. Adamum quidem uti Principem & Antesignanum falsæ legis ac perniciosæ; tres autem Socios uti illius adjuutores, quo quidem nomine reliquos etiam Mandarinos (plerosque tamen mitiori sententiâ) damnaverunt. Extemplo privati omnes & gradu & dignitate: Adamus imprimis qui jussus hîc deponere titulos & honores, quos ei multos magnosque Imperatoris favor contulerat; ad hæc, etiam amplissimum Magistratum quem per annos complures summâ cum

cum laude gesserat, deposuit, abjecit-
 que omnia tantò promptius, quantò ma-
 gis invitus & periculosi oneris instar (ut
 ipsemet Rex in marmoreo quod erigi de-
 inde jusserat monumento testatus est)
 ea quondam susceperat, nisi mandato sæ-
 piùs repetito Moderatorum suorum; uti-
 que non aliâ quàm Christianæ Religio-
 nis in hoc Imperio propagandæ causâ.
 Exindè quatuor Patres, è Mandarinis
 verò is, qui dignitate Adamo proximus
 fuerat, eratque virtutibus Christianis,
 & astronomicâ scientiâ Sinas inter cla-
 rissimus, idemque Author memoratæ
 jam sæpiùs Apologiæ (Joannes ei no-
 men). Traditi sunt omnes militibus, ad
 Tribunal, quod criminale vocant, de
 more deducendi. Est autem hujus Tri-
 bunalis denuò de criminibus cognosce-
 re; tum ferre sententiam statuto pro de-
 lecti gravitate supplicio; post hæc offer-
 re quæ constitutâ sunt Imperatori, qui
 quidem si subscripserit, illicò mandatur
 executioni sententiâ: Verùm, ut suprâ
 indicavi, solet is moderari plerumque
 pœnarum acerbitatem, quandoque etiam
 rejectâ Judicum sententiâ innocentes
 declarare quos ipsi damnaverunt. Ad hoc
 igitur Tribunal, novosque jam carceres

*Et ad
 Tribunal,
 quod cri-
 minale
 vocant,
 deducitur*

multo cum lumine (quippe nox erat) magnâque militum turbâ cum ducerentur, pedites euntes socios ipsi quoque Judices & Magistri excubiarum equites sunt comitati : Et illi quidem cum meritò dubitarent, an deindè futura esset mutui conspectûs copia, per ipsam viam alter alteri peccata sua confitenti aures vicissim præbuere, euntes interim à conspectu Concilii cum incredibile quodam gaudio, & qui catenas gestabant, etiam superbi suo illo ornatu, quoniam videbant se dignos esse habitos qui pro Nomine JESU contumeliam, & brevi etiam mortem ferrent.

*Edictum
contra le-
gem Chri-
stianam
toto Im-
perio pro-
mulgatur.*

155. Una tamen res imminuit communem lætitiâ, & optimi cujusque animum gravissimo vulnere sancivit, quod eodem planè tempore per Edictum toto vulgatum Imperio Lex Domini immaculata ab impiis & impuris hominibus pravitate atque hæreseos condemnaretur. Obstupescit scilicet rei novitate atque insolentiâ etiam Ethnicis, minimèque dissimulantibus indignationem suam, cum dicerent, Edictum adeò Barbarum non nisi à Tartaricâ gubernatione proficisci posse : quæ namque Lex (inquebant) quæ tandem Religio

san-

sancta erit, si prava sit Christiana? quam vocem, cum multi protulerint, tum etiam è Bonzii cujusdam ore veritas expressit. Eodem edicto libri, qui summam continent Doctrinæ Christianæ; Numismata, quæ expressas gerunt Christi vel Divorum effigies; cerea quoque amuleta ritè consecrata flammis tradi jussa: hæc omnia nimirum conjurationis adminicula quædam esse accusator docuerat: quamquam eodem rursus Edicto suo Tempia vero Numini dedicata, nec non Sacratas Imagines Christi Virginis-que Deiparæ violari vetuerunt; Christianis item nihil usquam inferri molestiæ: At non item nobis, qui extra Aulam versabamur, parcitum est: datis quippe litteris ad Proreges omnium Provinciarum, jussi sumus in Aulam deduci quotquot usquam degebamus Europæi Sacerdotes.

156. Fuit hîc igitur conditio sanè diversa; prout enim Gubernatorum quisque causæ nostræ æquitatem magis vel minus habebat perspectam; prout item favebat, vel adversabatur ipse privato studio rei Christianæ; denique magis minusve arctam cum nostris hominibus amicitiam contraxerat; ita ferè vel cle-

*Deduci in
Aulam
jubentur
ex omni-
bus Pro-
vinciis
sacerdo-
tes,*

*Variorum
Guberna-
torum hoc
tempore
erga No-
stros be-
nignitas,*

mentiùs, vel inclementiùs Socii sunt tractati. Fokiensis ergò Provinciæ Gubernator (qui quidem vir æquitatis & abstinentiæ laude toto celebratus erat Imperio) cùm duo Patres, qui in illa Regione Christianam rem procurabant, ambo multâ canitie jam venerandi, profecturi essent ex mandato Regis in Aulam, alter autem qui in Metropoli degebat priùs ei de more sisteret sese, miseratus ipse labores optimorum Senum ingemuit, & non sine munere, quo solent abeuntes Amicos Sinæ prosequi, comiter dimissos, voluit ambos pro commodo arbitrioque suo proficisci, ne uno quidem satellitum militumve (quæ res apud Sinas prorsùs inaudita est) eis adjuncto. Neque dissimilis fuit illius, qui *Nankinensis* idemque *Suchevanus* Prorex erat, benignitas. Conveneramus in Urbem, *Sú cheú* vulgò dictam, quinque Socii, quos inter, præter Patrem Jacobum le Faure qui in hac tempestate Missionem pro V. Provinciali moderatus est cum non minore fortitudinis quàm prudentiæ laude, unus etiam fuit P. Philippus Couplet: hic cùm fortè paucis antè mensibus ex Provincia *Hú quàm* adveniens in nostram, quæ *Nankinensis* erat, divertisset,

tisset, & in pagis ferè, ubi 40. circiter dierum spatio plures quadringentis baptizarat, versatus esset, putarat utique facili negotio vel ut ignotus latere, vel exitum longiori quoque fuga reperire: verumtamen cum non sustineret animo fraudari optatissimâ spe illâ cum qua nos ad iter Pekinense tunc maximè accingebamus, ultrò scilicet Proregi nomen dedit, ac nostro captivorum numero sese alacer adjunxit: si tamen censerî poteramus captivi qui tantâ cum libertate degebamus in domicilio nostro *Suchevano* (hoc namque Præfectus Urbis pro custodiâ nobis esse voluerat, postquam ego per aliquot dies in fano quopiam detentus fueram) tantâ, inquam, libertate ut Sacris operaremur quotidie, & in privatis Civium ædibus Sacramenta quoque administrarem: Prorege interim de industriâ nectente moras, quòd indies mitiora nova Pekino expectaret, spectaretque profectio tam longinquæ & laboriosæ supersederi posse: quam Viri spem auxerint proculdubio nuntii, qui duobus post mensibus alii ex aliis advolabant, de formidabili terræ motu quo concussa Pekinensis Aula animos Adversariorum quoque tremefecerat.

*Concurſus
Chriſtia-
norum ut
abituris
Patribus
valedi-
cant.*

157. Totis ergò tribus menſibus perſtitimus in Urbe *Sucevanâ*: quo quidem tempore magni concuſus undique fiebant Chriſtianorum, Sacramenta Poenitentiaæ atque Euchariftiaæ expetentium, & plurimis cum lachrymis dicentium ſupremum vale Paſtoribus ſuis: dies certè fuit cùm Divinis Myſteriis ſimul aſſiſterent qui ex decem circiter vel Urbibus vel Oppidis confluxerant: imò quo tempore ex Oppido *Chám Xó* ipſe diſceſſi, quo quidem in loco Societas per 30. jam annos ſedem fixerat, atque adèdò numeroſus erat Chriſtianorum cœtus, tantùm fuit omnium ſtudium expiantium peccata ſua, atque accumbentium ad menſam illam, quam Regius Vates adverſus eos, qui ipſum tribulabant, paratam fuiſſe à Domino canebat; ut quamvis mihi tunc adeſſet hoſpes ſanè peropportunus Pater Philippus atque in partem fructuoſi laboris promptiſſimè veniret, ægrè tamen ambo vix intermiſſo labori ſtudioque piè importuno fidelium ſufficeremus.

*Multò
rum ad ſi-
dem con-
verſio.*

158. Quod autem multò fuit memorabilius, & in quo Præpotentis Dei clementia mirabiliter eluxit, per illos ipſos dies quibus Satanæ cum adminiſtris ſuis bellum Deo & Veritati maximè denun-
tia-

tiabat, multi gentilium Deo & veritati manus dederunt: in his autem fuerunt nonnulli qui complures annos cunctati, cum nullis vel amicorum vel affinium consiliis precibusque ad Baptismum suscipiendum promoveri potuissent, tandem corda movente Deo jugum Christi & Legem, cum uti maximè infamis & prava proclamaretur, ultrò subierunt. Prætereà non pauci Neophytorum qui de primo virtutum studio multum sanè remiserant, ac Christi signa jam diu lento languidoque gressu sequebantur; alii verò qui vexillum Crucis propè reliquerant, cum maximè putarentur ingruenti bello tam atroci de fugâ, ne dicam prodicione, cogitare, præter omnium spem de repente mutati, expiatis anteactæ vitæ criminibus, & generosè renovato militiæ Christianæ Sacramento, Christo Duci Crucique fortiter adhæserunt. Omnes autem vicit Neophytorum Nankinensium (qui jam olim haud dissimili procellâ defuncti fuerant) ardor ac fortitudo; turmatim quippe convolantes ad Curiam Proregis sua ipsi nomina detulerunt, utique non sine spe sortis optatissimæ, quam videbant Pastores suos jam quasi manu-tenère pro Deo & pro veritate

Nanki-
nensium
& Peki-
nensium
Neophyto-
rum in fi-
de con-
stantia.

tate

tate moriendi. Pekinensium quoque Neophytorum pietas & constantia talis fuit, qualis in theatro illo totius Imperii, Aulâ inquam, optari à nobis poterat. Univerſim denique multò plus fortitudinis & constantiæ, quàm ſperatum fuerat, Eccleſia Sinenſis prodidit. Etenim ſimilima his, quæ modò commemorabam, vel etiam illuſtriora, aliis in Eccleſiis & Provinciis acciderunt. Ego hîc autem pro inſtitutâ brevitate ea potiffimùm attingi, quæ oculis ipsis uſurparam: ex quibus haud erit difficile, quid alibi quoque geſtum ſit conjicere.

*Diverſa
itinerum
ratio dum
Patres
undequa-
que ad
Aulam
conveni-
unt.*

159. Nunc ad Sociorum labores revertamur, à quibus merita laus & commendatio Chriſtianorum nos pauliſper avocavit. Et illorum quidem non una fuit, uti modò dicebamus, conditio; alii namque mox ut Edictum ad locorum Gubernatores prolatum eſt, in carcerem ſunt conjeſti; Aliis (uti nobis uſu-venit) Domicilium fuit pro cuſtodiâ quoad deſtinatus profectioni dies aſſeſſet: ſed erat profectionis quoque diverſa planè ratio; cùm alii reorum in morem viam facerent, famulis dominorum loco catenas & vincula gerentibus (qui mos apud Sinas eſt uſitatus, quotieſcunque minùs ſeverè

CUM

cum reis agitur) alii comiter, & laxè, & sine ullâ hujuscemodi notâ in Aulam perducerentur. Cæterùm nulli defuit sua patiendi materias ex itineris longinquitate, Solis ardore, qui vernis quoque mensibus in Chinâ gravis est, aliisque viarum incommodis: maximè tamen hæc senserunt ii, qui vel morbis afflicti, vel sub ætatis admodùm provecætae gementes pondere, proficisci tamen inclementi mandato cogebantur. Erat autem conficiendum iter, aliis quidem leucarum Belgicarum ducentarum & quinquaginta; quadringentarum aliis: ii verò, qui in Provinciis *Fókiên* & *Quám túm* versabantur, quingentarum eoque amplius leucarum iter emensi sunt. Una res interim Socios omnes mirificè solabatur, quòd viderent se nullius culpæ conscios Fidei Dei que causâ tot contumelias & molestias pari. Quin & hinc novum rursus petebant solatium, quòd sperarent fore, ut, ubi pervenissent in Aulam, multò plura multò que graviora pro Domino suo tolerarent.

160. Neque vana profectò spes erat: in Aula quippe, traductis (uti narramus) ad Criminale Tribunal Christi Confessoribus, fervebant denuò judicia & quæ-

Variis tribunali-

bunali-
bus
P. Ada-
mus &
socii si-
stuntur,

stio-

ftiones: *Causa Religionis*, exacto vix tri-
 duo, rursùs agitari cœpta; ac primùm
 quidem coràm privatis aliquot Senato-
 ribus, ubi, cùm perquàm acriter & ani-
 mosè Divinæ Legis innocentiam ac San-
 ctitatem Nostri defendissent, multaqué
 dixissent perappositè ad auditores suos,
 non valuit sibi temperare Senatorum
 unus quin palàm exclamans diceret, ho-
 mines isti culpâ vacant secundùm hæc
 responsa sua. Tanta perspectæ veritatis
 vis erat. Exinde post alios tres dies ad su-
 premum Tribunalis Præsidem (*Tá táim*
Sinæ vocant) producti sunt, atque ibi co-
 ràràm frequenti Senatu, primisque Judi-
 cum, causæ totius series, singula nempe
 criminationis capita cum responsis quæ
 ad id usque tempus data fuerant, palàm
 sunt recitata: cùmque de more quæsitum
 esset à Patribus, num constarent sibi, nun-
 quid haberent prætereà quod ad sui de-
 fensionem afferrent: Enimverò habere
 se, responderunt, ac protinùs exostulare
 cum Judicibus, & de manifestâ gravissi-
 màque injuriâ conqueri, quòd non tan-
 tùm ferro gement onusti reorum more
 cùm essent innocentes, sed à duobus Tri-
 bunalibus damnati jam essent, accusatore
 non semel quidem in conspectum veni-
 re

re juffo: At fi pravitas doctrinæ, quam tradimus, tam eft manifefta, tamque enormis & intoleranda; ut ipfe in criminatoriis libellis fuis afleverat, quid cauſæ eft (inquiabant) quòd coràm nobis, ô Judices, voce non confirmat quæ ſcripto affirmat: Veniat fanè, descendat in arenam, ac novis argumentorum vinculis nos conſtringat, fi poteft. An ſemivivum ac mutum Senem pertimeſcit? Vinc-tos liber? An exteros homines patrio ſermone diſertiffimus? An metuit fortasè ne detur hîc aliquid favori & gratiæ æquitate violatâ? At certè ſi locum gratiæ quæreremus, non id jam poſceremus ut luce, ut palàm, ut coràm tam gravi tam frequenti Senatu nobiſcum contenderet. tum Buglius, tum Magathanus. Verùm ſurdis omnia canebantur. Auribus (inquam) Judicum auro jam obſtructis: neque is fanè, quamvis alioqui præfidens ac temerarius, tali tamen loco ac tempore vel aſpectum noſtrorum hominum ferre potuiſſet, ne dicam orationem, vimque manifefte veritatis. Fructus itaque juſtiſſimæ poſtulationis haud alius hîc fuit, quàm ut Adamo quoque novem catenæ injicerentur nullâ ratione habitâ priſtinorum meritorum, nullâ valetudi-

Imperterritus eorum in tuendâ innocentia zelus.

Q nis

*Supplicii
genus in
eos decla-
ratur.*

nis afflictissimæ, quam paralyticus, & an-
norum quatuor & septuaginta Senex
propè jam totam amiserat: supervaca-
neum, credo, censebant propediem mo-
rituro gratiam facere. Etenim paucis post
diebus cùm privatis rursùm Judicibus
iterùm atque iterùm stitissent sese, tan-
dem producti fuerunt in frequens &
commune Judicium: hîc confirmatâ su-
periorum Tribunalium sententiâ, sup-
plicii quoque genus declaratum est.
Tres quidem Patres, Ludovicus, Ga-
briël, Ferdinandus ad exilium in Tarta-
riæ deserta condemnati; sic tamen, ut
primùm singuli quadraginta plagis de
more afficerentur: quod poenæ genus
cùm ad sensum corporis peracerbum est
(sic prorsùs ut inter ipsa verbera quan-
doque reus expiret) tum verò ad igno-
miniam & dedecus (homini præsertim
Europæo) perquàm turpe est & intole-
randum.

*P. Adami
supplicium
more gen-
tis accu-
ratiùs ex-
aminatur.*

161. Adamum verò, quòd pernicio-
sæ novitatis (ut aiebant) auctor fuisset ac
Princeps, reum mortis & laqueo necan-
dum esse pronuntiarunt. Quoniam ta-
men hîc agebatur de illo capite, quod
Imperatori defuncto tam charum fue-
rat; homines haud minùs callidi quàm
ini-

iniqui, ut filio mortui Principis proximè regnatura feliciùs imponerent, latam mortis sententiam non illicò ad Quatuorviros detulerunt; vel certè, si delata fuit, ipsimet Satrapæ eodem usi consilio, iterùm atque iterùm, uti mox videbimus, examinandam curavêre: more scilicet pervenusto planeque laudabili Sinarum, quotiescunque graviores causæ sunt judicandæ. Quin imò nulli, summorum quoque Magistratum, fas est quemquam neci dare quantumvis vilem ac facinosum, nisi priùs causa rei Pekinum delata ibique denuò examinata, tandem sententiæ Judicis Rex ipse subscripserit: quæ quidem res ei qui magnitudinem noverit Sinensis Imperii, qui incolarum summam frequentiam, non poterit non admiranda, ne dicam incredibilis, cùm sit tamen verissima, videri.

162. Dum igitur trahuntur hæ moræ, fortè dies adfuit, quâ in Borealibus Provinciis (Pekinensi in primis) spectabilis futura erat Solis defectio. Eam multos antè menses accuratè supputaverat Ferdinandus, Adamo repentinâ paralisi jam tum præpedito; datisque de more codicillis, quibus diem, horam, horæ minutum pronuntiabat, ipsamque formam

*Varia à
variis in-
stantis de-
fectus so-
laris sunt
supputa-
tiones.*

Q2

Eclyp-

Eclypseos aptè depictam supremo Rituum Tribunali (cui subditur Astronomorum Collegium) Tribunalis autem Præses, Adami nomine obtulerat Regi; cuius deindè jussu per omnes Sinarum Provincias Urbium Præfectis significari res solet; ab his verò, cùm tempus appetit Eclypseos, vulgari. Non ignorabant Adversarii, rem Christianam, quamdiu staret Astronomica, perægrè subverti posse; hanc autem & à nobis, & secundum nostra Europæorum principia regulasque administrari, suâ interim Sinenfium, nec multò post etiam Mahometanorum antiquatâ, iniquissimè scilicet ferebant. Hinc igitur odium inflammante invidiâ superbiâque; illinc subdente faces suas superstitione, ardebant improbi, simul cum Religione Christianâ proscribere Astronomiam: Verùm ne viderentur hîc palàm odisse lucem & veritatem, cæloque bellum indixisse; errorem quamvis exiguum vel erroris saltem speciem quærebant anxii, cuius deinde mendaci famâ præteritas Astronomiæ nostræ laudes obscurarent; & quidquid deinde statueretur, cum æquitate statutum fuisse posteri existimarent. Sciebant, haudquaquam facilem esse

esse supputationem Solaris defectionis; Astronomos admodum peritos quandoque hinc oberrare: sperandum itaque tyroni (Ferdinandum intelligebant) id evenisse: hac spe subornati sunt ab ipsismet Judicibus (uti minimè vana suspicio est) duo homines temerarii qui ad Collegium Astronomorum & ipsi pertinebant, alter natione Sina, Mahometanus alter, qui eandem Eclipsim suo quisque calculo & regulâ, ille quidem veteri Sinarum, hic verò Chaldæorum atque Arabum privatim supputatam descripsit tamque Quatrumviris similiter offerrent; proculdubio usum illius regulæ, quæ hinc non aberrasset, protinus revocaturis. Placuit enim verò consilium: subductis ergò in speciem calculis (nec enim tantum peritiæ consecuti adhuc fuerant) Eclipsim prænuntiant singuli. Sina defectionis initium statuit horâ secundâ minuto 15. Mahometanus horæ ejusdem minuto 30. Ferdinandus autem idem statuerat horæ tertiæ, quod & defectionis initium: Illi nimirum cum jam antè Nostratem Eclipsios figuram diligenter essent contemplati, paulò diversum tempus ab eo, quod nos designaveramus, sibi quisque delegerant, si fortè

*Inde nova
Patribus
paratur
crimina-
tio.*

fortuna error noster ipsorum fraudi ac temeritati faveret. His ita compositis; & ignaris omnium quæ agebantur Adamo & Ferdinando adsunt die 16. summo mane qui nunciant, utrique pergendum esse jussu Regis in speculam Astronomicam. Turris est Siderum contemplationi, variisque Astronomorum usibus destinata: imparatos scilicet incautosque occupare sic placuerat: Obstupuerunt certè rei novitate. Ferdinandus ergò nonnulla raptim comparat, quæ Eclypsi promptius atque certius observandæ solent esse usui: tum sine morâ ad destinatum locum unâ cum Sene contendit, iter leucæ unius, & ambo catenarum suarum non indecoro pondere conspicui. Haud aliàs magis videre licuit quanti faciat hæc Monarchia præ cæteris Orbis nationibus exactam Phænomenorum cælestium observationem: Etenim jussu Quatrumvirum convenerunt in speculam Supremorum sex Tribunalium Præfides omnes, ac primi Senatores tam Sinae, quam Tartari: præter hos, Principes omnium Magistratuum Colai quoque adfuere. Sunt autem Colai, ut alibi innui, supremi Regis Consiliarii atque administri; prima, quæ meritis acquiri so-

solet, post Imperatorem dignitas: Ad hos denique accesserunt quatuor Astro-
nomorum classes, quas utique pro offi-
cio quotiescunque defectio vel Lunæ,
vel Solis accidit, semper necesse est affi-
stere. Agi planè crederes de summâ re-
rum, & de salute totius Imperii, tanta
nobilissimorum hominum turba con-
fluxerat.

163. Porrò stabat in speculâ raræ *Sol ipso*
magnitudinis Horologium æquinoctia- *temporis*
le ex ære solido, priscæ ætatis peritiæ- *puncto*
que illustre monumentum: Propè hoc, *antè à*
eminentiore quàm cæteri loco, de more *Patribus*
consistebat Astronomorum Classis illa, *designato*
cujus erat observare horas atque indica- *deficiens*
re. Meridianum jam Sol præterierat, ac *eorum*
duas horas declinarat in Occasum, atti- *supputa-*
geratque minutum quintum ac deci- *tionem*
mum; quando Mandarinorum unus so- *compro-*
norâ voce adesse nuntiat tempus quod *bat.*
Sina prænuntiabat defecturi Sideris. Om-
nium repentino silentio excepta vox est,
oculi que converti in tabulam quæ Solis
imaginem per tubum admissam albenti
finu exhibebat: Adstabat ei proximus
qui tempus designarat, tremens utique &
pallens, tacitisque votis charas sibi tene-
bras vocabat: sed nimirum serenissimâ

Q4

cum

cum luce, quæ vel maximè tunc aderat, totus horæ quadrans effluxit; mox ergò jussus indè facessere, & in medium procedere Mahometanus; similiter & ipse per quindecim temporis minuta suspenso oculo animoque constitit; sed eâdem quâ alter serenitate est usus; frementibus intereà, tacitèque suam temeritatem detestantibus quotquot infelicis doli Auctores fuerant. Haud multò post, cum alia minuta præterissent, index temporis Manderinus Adamum intuens, Age (inquit) designatum à te minutum jam ad est. Res mira; quæque vel in Europa plausum obtineat; vix homo loqui desierat, cùm deficere cœpit Sol, tenuissimo velut ungue summum stringente limbum siderei orbis. Attonitis similes hæere omnes, & certatim spectandi studio tabulæ, Patribusque circumfundi, stupere, exclamare; vel inviti denique Sociis gratulari. Multa, ne sim prolixior, hîc necesse est præterire, quæ & æmularum imperitiam, & peritiam nostrorum hominum illustriorem reddiderunt. Favit omninò Sol etiam tenebris suis luci veritatis, cùmque impii Dominum Cæli oppugnatum irent, pugnavit hîc quodammodò Cælum pro Domino suo.

164. Extemplò quatuor Gubernato- *Non eo*
 res Imperii de re totâ certiores facti. Pa- *tamen*
 tres autem reducti quidem ad suum car- *moventur*
 cerem, sed inter plausus & congratula- *hostes no-*
 tiones multorum, nec sine hostium & *stri,*
 invidorum gemitu & indignatione; tunc
 maximè cùm per cursores Regios, ex-
 acto vix biduo triduoque, certaminis ac
 victoriæ nuncium ad omnes Provincias
 perferri cognoverunt; illis interim duo-
 bus, quorum temeritas nobis gloriæ fue-
 rat, cùm pro veteri gentis usu plectendi
 essent, peccatum condonavêre Quatuor-
 viri, quòd dicerent, sublimes admodùm
 reconditasque videri res Astronomicas,
 quas adeò qui tractent atque prænun-
 tiant, si fortè pauxillùm errare contige-
 rit, veniâ utique non indignos videri.
 At profectò si nos hîc errare contigisset,
 non eâ lenitate fuisset actum: damnata
 proculdubio fuisset Astronomia nostra,
 nec sine multorum conviciis illicò pro-
 scripta. Negari tamen haud potest, per
 dies aliquot recenti victoriæ memoriâ
 aliam quamdam fuisse rerum faciem, vi-
 sosque esse animos ipsorum quoque Judi-
 cum ad æquitatem clementiamque paux-
 illùm flecti: sic ut sperari benè potuisset
 siquidem causa nostra per illos dies ad

supremum deducta fuisset Judicium. Sed enim brevi ad ingenium rediêre; & quorum furentes animos concentus Artis nostræ concordiaque illa cum motu Cælorum quasi pacaverat, maligni rursùm spiritus (uti Saülis olim) invidiæ superbiæque stimulis concitare institerunt.

*Tribunal
Sán fá sú.*

165. Cùm itaque in hoc obfirmassent animum, ut proscriberent Astronomiam Europæam; nec tamen videri vellent per meram vim id perfecisse, sed summâ cum ratione & æquitate; placuit tandem ad tertium criminationis caput gradum facere, & apud Rituum Tribunal eandem in jus vocare; uno semper Ferdinando ad plurima & minutissima quæ sita muti Senis loco respondente: quæ priùsquàm ego, compendio saltem, referam, poscit ipsa ratio temporis, ut quid in novo Trium Judicum conventu (*Sán fá sú* vulgò nominant) actum sit, exponam. Constat ille pro veteri Sinarum instituto tribus tantùm Judicibus, Viris utique gravissimis. Et unus quidem est is ipse, qui Tribunalis criminum Præses Supremus. Cæterùm postquam Tartari rerum potiti sunt, duplicatus est Judicum numerus; sic ut tribus Tartaris, totidemque Sinis Tribunal hoc constet. Quæ Colle-

ga-

garum nova ratio maximè in Supremis sex Tribunalibus, sive Conciliis Regiis observatur; quorum adeò gemini sunt Præsides, item gemini singulorum Præfidum Assesores (ut vocant) & par Sinæ Tartariq̄ue authoritas; ipsa denique sigilla Tribunalium litteris hinc Sinicis, illinc Tartaricis inscripta.

166. Sententiam Tribunalis Rituum *in hoc e-*
 Criminale Tribunal, uti vidimus, jam *gregiè se*
 confirmarat, declarato etiam supplicii *defendunt*
 genere. Transactis ergò diebus viginti *Patres,*
 (tot namque interponi leges jubent) ci-
 tantur ad Judicium Sextumvirale qua-
 tuor Patres: sistunt sese alacres; & jussi
 causam dicere, Ludovicus incredibili
 quodam animi ardore pro Sanctitate Di-
 vinæ Legis perorare mox cœpit; stupen-
 tibus ipsismet Sociis inesse tantum vigo-
 ris ac roboris senili corpori, & morbis ac
 laboribus pridem fracto, tantoq̄ue ferri
 sub pondere fatiscenti. Postquàm verò
 tam ipse quàm etiam Magalhanius mul-
 ta dixerunt in eam sententiam, haud mi-
 nùs intrepidè quàm appositè, ambo li-
 bellum supplices obtulerunt, quo soli-
 dissimis rationibus astruebatur eadem
 Veritas. Evidenter autem singula capita
 sententiæ, quam contra nos Rituum Tri-
 bunal

bunal tulerat, refutabantur. Obtulit quoque libellum suum Adamus, & quæ uni ipsi maximè data crimini fuerant egregiè diluit. Hoc in primis, se Religionis, quam apud Sinas Europæi propagaremus, caput non esse; homines literatos ac Religiosos, quorum unus & ipse esset, pro suo quemque studio & arbitratu venisse in Chinam superatis laboribus periculisque maximis, non aliâ de causâ, quàm ut legem & doctrinam, quam verissimam sanctissimamque esse intelligebant, cum Sinis communicarent. Ferdinandus denique Apologiam suam supplex & ipse porrexit. Apologiæ summa hæc erat: Christianam Legem per annos octoginta fuisse propagatam in hoc Imperio: sic ut nunquam vel damnata fuisset, vel interdicta; sed è contrario multis Summorum Magistratum encomiis & propriis Regum beneficiis minimè clam commendata: quid ergò peccati habere, qui eam tam bonâ fide usque & usque propagare instituerint? Æquissima oratio & ingenio Judicum perquam accommodata, quam adeo, cum voce ipsâ tres Patres clariùs uberiusque inculcarent, Sinenses quidem demissis in terram oculis nutu capitis iden-

identidem sermones nostros approbant, Tartaris interim prorsus immotis. Accesserat nimirum nativa gentis ruditas ad ingenium truculentius; & offensiones, quas initio memoravi, ferè Tartarorum fuerant, fortassis etiam munera iudicium hoc corrumpentium plus apud barbaros, quàm Sinas valère. Hoc quidem certò constat, eum, qui Tribunali criminum erat præpositus, primumque locum cum Tartaro Collega obtinebat, Virum fuisse planè æquum & justum, & qui parti nostræ, clam quidem, sed prorsus ex animo faveret: hic ergò, cum fortè reliqui conticescerent, viam nobis ultrò aperiens directæ, maximèque speciosæ defensionis; non id jam vocatur in quæstionem (inquit) an lex & doctrina, quam vulgatis, prava sit, nec ne; sed quod eam vulgaveritis Rege nondum approbante, vel saltem permittente; id enim verò crimini vobis datur. At enim (respondent Socii) maximè conscius Rex fuit promulgari à nobis Christianam Legem: quin etiam ex sermonibus librisque nostris eam cognovit ipse, & cognitæ perspectæque favit impensius: quod, ut nos fileamus, ipsa loquentur Tempora, quorum alterum auctori-

tate

*Et novum
objectum
crimen
refutant.*

tate Regiâ, alterum impensis quoque Regiis hac ipsa in Urbe extractum est: ipsa loquentur marmora Templorum postibus præfixa: quo igitur pacto negari potest, saltem permisisse legis promulgationem, qui per tot annos tot ac tam manifesta oculis omnium, approbantis eam, ei que faventis argumenta dedit? Consulite, ô Judices (inquit Ferdinandus) consulite, si placet, libellos supplices (extant enim) quibus hic Adamus Regem quondam rogavit, potestatem sibi faceret Magistratûs abdicandi, se namque hominem esse Religiosum; se venisse in Chinam non ut opibus vel honoribus augeretur, sed unius Divinæ Legis evulgandæ gratiâ: Porrò sermonem hujusmodi qui audiebat, & iterum iterumque audiebat, nec tamen promulgari à nobis Christianam Legem, cum vetare posset, vetabat; an dubitare nos poteramus, quin saltem permitteret? Afferebat his perquam similia etiam Ludovicus, annuentibus interim, uti narrabam, benignè Sinis, immotis Tartaris: Post hæc remissi ad carceres Socii: Judices verò cum diu inter se consultassent, utique specie tenùs, quippe de re jam antè decretâ, tandem confirmatâ duorum Tribu-

bu-

bunalium sententiâ formâque supplicii, dato de more libello, Quatuorviros Regni moderatores de omnibus certiores faciunt: illo interim, quem ab æquitate paulò antè laudabam, frustrâ conato (collegis Tartaris adversantibus) ad autumnale tempus differre supplicium (more Sinicæ gentis sæpiùs usitato) quòd speraret vel ipsâ morâ leniri posse hostium acerbiteriam, vel aliam quamcunque infontibus opitulandi viam aperiri posse.

Ad Quatuorviros regnò tandem defertur sententiâ

167. Plurimi dies abierunt, quòd nulla prodiit à Quatuorviris sententia, responsum nullum: planè contra quàm fieri consueverat. Videri scilicet volebant isti quoque haudquaquam temerè sed admodum maturè, quin & inviti perfecisse, quod tamen per fas & nefas perficere constituerant. At sic, ut facti sui ratio Principi aliquando reddi posset: itaque vel ipsorummet jussu, vel criminatoris hortatu, muneribusque impulsi Judices ac Senatores, Astronomiam nostram, quamvis palàm victricem, & tunc maximè omnium sermonibus celebratam, in jus vocavère: eam accusator jam aliquot antè annis per libellos infamatorios in judicium & erroris suspicionem

Alia rursus circa Astronomiam quaestiones instituantur.

VOCA-

vocaverat; ignorans ille quidem apud ignorantiores scientiæ istius; verumtamen cum idem esset linguâ pariter & calamo promptissimus, nescio quâ veri specie fefellerat non paucos, sed eos maximè qui falli volebant; errores (ut ipse quidem vocabat) omninò decem collegerat. De his ergò per 40. circiter dies institutæ quæstiones; uno semper Ferdinando certamen omne subeunte. Neque enim pertinebat hæc causa ad reliquos Sociorum, Adamum si exceperimus: hunc autem quamvis impotentem fari, vel exarare litteras, crudeli tamen cum severitate semper unâ cum Ferdinando catenatum assistere jubebant, non sine spe, Senem merâ corporis, animique ægritudine (quod in votis erat) conficiendi.

*Disputat
de genibus
P. Ferdinandus.*

168. Qui res astronomicas in Europa tractant non sine aliquâ voluptate, (ut opinor) quamvis etiam multâ cum indignatione animi, certaminis hujus feriem cognoscent ex iis, qui historico ritu singula copiosius exponunt. Spectare juvabit disputantem de genibus Ferdinandum, & figuras alias atque alias humi describentem non sine catenarum sonitu, quamvis jam laxius aliquantò brachia manusque vincientium. Luctantem

vide-

videbunt cum superbâ Tartarorum ruditate Matheseos Europææ subtilitatem; & rudibus quoque armis, argumentis, (inquam) & similibus crassis ac popularibus, ne alioqui victa putaretur, se defendentem. Porrò, dum fervent hæc certamina, Socii qui rem Christianam procuraverant in Provinciis Aulæ vicinioribus, *Xán túm*, & *Xán sí* dictis, Peki- num pervenère. Fortè autem accidit, ut quo tempore Adamus & Ferdinandus in Tribunal Rituum introirent, eodem quoque induceretur Dominicus Coronatus, è Familiâ Sancti Dominici Sacerdos, Judicibus de more sistendus. Etenim pertinent ad hoc Tribunal (ut alibi innui) causæ alienigenarum, uti & Religionis; atque adeò quotquot nostrorum hominum è Provinciis adventabant, Judicibus illis extemplò sisti necesse erat. Coronatus, ubi Senem multâ jam canitie venerandum, ferroque onustum, Senex & ipse, conspicatus est, protinùs advolans amborum catenas venerabundus deosculatur, eo quidem sensu pietatis, quam os ipsum oculique spirabant, ut ægrè jam lachrymas contineret Ferdinandus, Adamus quidem largè illas nec sine singultu profunderet. Ardebat

*Captivus
hic etiam
ducitur P.
Corona-
tus.*

*ejus felix
obitus.*

mori pro Christo Dei famulus sic implere nomen suum tam benè ominatum.

*Vinctorum
in carcere
calami-
tas.*

169. Et verò dici potest implevisse, votisque sanctissimis potitus esse; quippe non multis post diebus extinctus morbo, quem ex molestiis itinerum & squallore carceris maximè contraxerat: De quo carcere, ut aliquid hîc referam, & quinque saltem Sacerdotum, qui primi adfuere, mentionem faciam: fuerunt ii, præter hunc Coronatum, è Familiâ quidem Divi Francisci unus, cui Antonio de Sancta MARIA nomen; è nostrâ verò Societate Michaël Trigualtius, Joannes Valat, Christianus Herdtrich: habuerunt hi ergò præ cæteris qui deinde secuti sunt justissimam gaudendi causam; insignem quippe contumeliam (sed pro Christo) passi: in custodiam traditi sunt; non eam ubi majorum quidem criminum rei at graves cæteroquin ac honesti, nec rarò etiam Viri Principes aservantur; sed ubi lutores, ganeones, lenones, fæx denique & colluvies vilissimæ improbitatis, ad probrum magis & contumeliam, quàm ad pœnam detinentur. Patebat infamis locus & ventis & nivibus, quas Pekinense Cælum plurimas tunc fundebat, quodque omni frigore
ure-

urebat acerbiùs, totus patebat hominum conspectibus, qui ultrò citròque frequentissimi commeabant: augebat molestias immundissimus cloacæ foetor ac mephitis, & tanta perangusto in loco turba captivorum, ut duobus Sociorum humi cubantibus tres reliqui sedentes somnum caperent: sed hunc identidem interrompebant lascivi cantus & joci, & planè impudens perditorum hominum petulantia, quâ unâ re Dei famulis nihil accidebat molestiùs.

170. Angebat Neophytos Pekinenses, & verò discruciatam tam probrosam custodia. Haud diu ergò cunctati, libellum conscribunt supplices rogaturi Mandarinos ad quos ea cura spectabat, ut in locum paulò decentiorem transferri jubeant Patres; nec dubium quin rem perfecisset vel postulationis æquitas, vel aurum certè ac munera, si non ipsimet, quorum commodo & honori consulebatur, obstitissent: nimirum satiùs his videbatur in causâ tam bonâ vexari aliquantisper innocentiam tam multis jam perspectam, quàm specimen aliquod mollioris fractique animi, & Christi Crucem oppropriaque fugientis, exemplo quondam nocituro, Neophytis præbere.

Neophytorum erga captos commiseratio.

*Mandari-
norum
qui rei
etiam a-
gebantur,
timidus
& incon-
stans ani-
mus,*

171. Inter hæc autem ei criminali Concilio seu Tribunali perquam acriter ac severè disquiri jam cœperat illa criminatio, cujus antè mentionem feci, de usu Codicis in perniciem Tartarorum quondam scripti (ut ineptè superstitiosèq; suspicabantur) & de errore qui inde scilicet consecutus fuerat, in funere parvi Principis commisso. Agitata fuerat eadem causa per aliquot dies in Rituum Tribunali; quo quidem tempore damno fuit Mandarinis qui rei agebantur suus metus & trepidatio, & quæ hinc orta est insignis quædam perturbatio, responsorum varietas atque discordia: quamvis enim conscientia suæ testimonio securi esse poterant, optimèque intelligebant, non ipsemet tantum, sed etiam multi illorum à quibus examinabantur, meris umbris & fabulis totam niti criminationem; ipsâ tamen atrocitate criminis cujus arguebantur, credi vix potest, quàm vehementer consternati sint animo; maxime cum animadverterent, emptas esse muneribus sententias Judicum, ac magnam prorsus adversariorum potentiam atque authoritatem; adeoque propè jam desperatam Sociorum quoque causam & salutem, Adami in primis qui Præses ipsorum

rum

rum fuerat : & tantâ quondam authoritate gratiâque valuerat. Cœci ergo ac trepidi quo sua quemque spes agebat vel timor, temerè ferre; alii negare, se illo die, quo de funere defuncti Principis consultabatur, ad fuisse; alii adfuisse quidem, sed ad illam consularum classem tunc nondum gradum fecisse; alii alia; nec pauci veris falsa, quorum deinde convincebantur, miscere; nihil interim in commune consulentes; cum tamen haudquaquam difficile fuisset uno alterove responso, in quo pariter omnes sibi constitissent, eludere vanissimam superstitionem, & tueri innocentiam suam ac veritatem.

172. Non secus ergo quàm partâ jam victoriâ triumphabat hîc improbissimus accusator. Ex ipsis autem Judicibus, illi etiam qui sine criminis suspitione accesserant, atrox nescio quid suspicari cœperunt. Tandem re aliquoties discussâ, non erroris tantum gravissimi, sed perduellionis quoque reos esse statuerunt. Exinde ad criminale Tribunal de more translata est, ut ab hoc tota denuò cognosceretur, & sua deinde reis supplicia pro delicti gravitate decernerentur.

173. Hîc ergo, dum rei series per-

R 3

quàm

Perduellionis & ipsi declarantur Rei.

*P. Adamum ad-
versus
iniquos
Iudices
magnis
a nimis
tuetur P.
Ferdinan-
dus.*

quàm fervidè ac severè discutitur, in-
qui Senatores ac Iudices Adamum quo-
que gravissimo illo crimine & parricidio
scilicet implicare conati sunt. Corrupe-
rat proculdubio non paucos auri vis ma-
gna, quam ad pervertendum hoc judi-
cium conflata fuisse suprà memoravi:
gratia quoque & authoritas illius Tarta-
ri, quem maximè infestum Adamo ex-
titisse principio narrationis meæ retuli,
perpulerit opinor aliquos, nec minus
fortasse alios sua vel invidia, vel odium
Christianæ Religionis, vel temerarius
error atque suspicio, quòd esset reverà
particeps criminis, transversos egerat.
Caput (inquiabant) ac Princeps Astro-
nomorum fuit Adamus, cùm illi pecca-
verunt, ergo & ipse reus est. Hic erat
cardo totius criminationis. At Ferdi-
nandus qui interpretem jussus agere pa-
ralytici Senis, optimi quoque patroni
munere fungebatur, admirabili quodam
animi vigore & constantiâ causam mu-
tæ innocentia hîc egit. Achillem ita-
que illum adversæ partis aggressus: At
(inquit) ô Iudices, quis vestrum igno-
rat, in hoc Tribunali Astronomico qua-
tuor omninò classium unam esse, quæ
verè sit astronomica, ad quam nos Eu-
ro-

ropæi spectamus; eam scilicet cujus est
 contemplari & observare cælorum mo-
 tûs atque Phœnomena, signare ortus fi-
 derum & occasus, anni tempestates ac-
 curatè distinguere, & alia generis ejuf-
 dem; proprias autem gentis vestræ &
 aliarum classium curas atque observatio-
 nes haudquaquam à nobis attingi: quin
 & hoc pacto rei astronomicæ curam sus-
 cepisse nos scitis, ut, quæ aliena forent,
 non attingeremus: hoc voce, hoc scrip-
 to, hoc libris palàm editis jam pridem
 testati sumus: quo ergo jure in Societa-
 tem criminis, cujus illi arguuntur, Ada-
 mum vocatis? Nam si hoc ipso quòd
 quispiam totius Astronomici cætus Præ-
 ses est, reus est omnium quæ fortè pec-
 cant singuli qui sunt in eo cætu, profe-
 ctò nec ipse Rituum Supremus Præses
 culpâ vacabit, cùm Præsidis astronomi-
 ci sit ipse Præses. Addite nunc quòd
 suus classium singulis Præfectus sit,
 quem utique non alia scire necesse est
 quàm quæ sunt propria classis suæ: eum
 verò qui Præses est, tametsi præponatur
 omnibus, certumque jus in omnes exer-
 ceat, non est tamen necesse unum peri-
 tiam habere omnium; satis est ea calle-
 re quæ sunt ejus classis, unde assumptus

R 4

est,

est, propria: alioquin reus quoque is erit qui per hos menses Adamo subrogatus est: rei quotquot antea actis temporibus Astronomorum Principes extiterunt: Est hoc nimirum pervetus atque haecenus immutatum Sinicæ gentis institutum: quorsum ergo reus agitur qui earum rerum, quibus peccatum fuisse contenditis, tam est ignarus, ut quamvis maximè voluisset esse reus, propter imperitiam tamen esse non potuerit? Aderat, hæc aliaque multa dicenti Ferdinando, Astronomorum unus, Joannes nomine, & ipse reus falsissimi criminis, adeoque de genibus & catenis oneratus, qui perspectâ veritate argumenti & robore, submissiore voce usus; oratio tua (inquit) ô Ferdinande culpâ omnî poenâque absolvit Patrem. Erat Joannes inter omnes Sinas astronomicæ rei scientissimus; ad hæc, Vir admodum probus & ornatus virtutibus verè Christianis; legis autem nostræ & mysteriorum quamvis sublimium non alius ipso peritior; cumque idem maximè versatus esset patriis in literis ac disciplinis, credi vix potest, quanto nobis usui, quanto fuerit emolumento rei Christianæ; quàm multa, quàm præclarè vel ipse per se

se scripserit, vel à Sociis conscripta stylo suo limarit ornaritque, sed hunc nimirum illa furentis odii invidiæque flamma extinxit, quâ (uti mox videbimus) *eo non ob-*
innocens ac non inglorius conflagravit. *stante ad*
Ad Ferdinandum redeamus. Is ubi peroravit, illicò litteris consignari postulat *crudelissi-*
responsa: tergiversari Judices; instare *imum sup-*
Ferdinandus: tandem postulantis im- *plicium*
portunitate victi morem gessere: Ve- *dammatur*
rumtamen haud ullo operæ pretio: A- *P. Ada-*
damum quippe non multò post unà cum *mus,*
Mandarinis reum parricidii pronuntia-
runt; supplicii quoque genere, quo ne-
cicaretur, constituto: est illud perquam
rarò usitatum longèque acerbissimum:
vivo namque & spiranti per minutarum
partium dissectiones mutilatur corpus
initio ab extremis membrorum factò, &
quò longior sit cruciatus, statim atque
plagam fecerunt, admotâ vivâ calce fer-
rique candentis ustione sanguinis fluxus
prohibetur.

174. Porrò non defuerunt ex ini- *Generalis*
quissimis Judicibus, qui etiam Ferdi- *omnium*
nandum in ejusdem criminis ac poenæ *ordinum*
societatem vocarent; oderant enim (ma- *confessus*
ximè quidem Tartari) tam intrepidè *qui in*
tam constanter Adamo patrocinantem; *China*
rarissi-
R 5 *at-* *mus est.*

atque hoc ipsum culpæ dabant. Verumtamen ubi demonstratum est, biennio post ipsum funus Regii Principis in Aulam pervenisse, quamvis dolentes invitique destitère. Crudelis ergò sententia ad sextumvirale Concilium de more delata est: diebus viginti causæ denuò cognoscendæ datis. Nec minùs intereà causam dicebat Astronomia Europæa de erroribus omninò decem, de quibus eam mendax ignorantia criminatoris accusaverat. Jamque à privatis nec non publicis judiciis Tribunalis Rituum ad aliud Tribunal & Concilium longè sublimius (Generale vocant) omniumque Ordinum, translata tandem fuerat. Admodùm rarò, gravissimisque de causis illud indicitur; neque est aliud in Sinenfi Imperio par illi vel autoritate, vel Majestate. Flos & apex Sinicæ nobilitatis, unum si demas Regem, hîc convenit. Atrium visitur amplissimum intra muros domûs Regiæ (Urbem veriùs dixerim, cum plurimas Urbium vincat magnitudine) in Boreali regione Atrii ingens Aula meridionali Orbis plagæ obversa, & patenti editoque sita loco: Concilii Judiciique hæc est Sedes. In hanc ergò jussu Quatuorvirum frequentes con-

ve-

venerant. Occupabant Aulæ medium Reguli, sive Principes Regii sanguinis, quos inter qui ætate major est Consilio præfidet. Ab utroque latere Primores Mandarinum confidebant triplici ordine; & quimùm quidem *Colái* constituebant; tum sex Conciliorum Regionum sive Tribunalium supremi Præfides; quibus deindè proximè affidebant quos Sinæ *Ciú xán* nominant; legatos Regulorum rectè quis dixerit, utpotè qui vices illorum, quoties res postulat, in castris officiisque militaribus obire solent: hos autem sequebantur alii Principes Magistratus pro suo quisque gradu & dignitate. Jam verò meridionalis Aulæ regio, portæ vicinior, attributa erat quatuor & viginti assessoribus Summorum, quos dixi, Præsidum, primisque Sacerdotibus ex Rituum Tribunali, quod quidem totum pro officio tunc adfuit; inferioribus Tribunalis ejusdem Mandarinis limini propiora ipsumque limen obtinentibus. Ducentorum circiter numerum Judices expleverant: majorem multò turba, quæ Judicibus circumfusa stabat, hominum sago togæque insignium, quos eodem vel muneris sui ratio exciverat, vel studium spectandi: famulorum interim militumque multitu-

Præfides
 Conciliorum
 Regionum
 Tribunalium
 supremi

titudo foris Atriorum spatiosa occupaverat. In stuporem denuò potuisset rapti Pyrrhi Regis Legatus si reducem ab Urbe & Senatu Romano hujusmodi confessus excepisset.

*Diversis
vicibus
hic exami-
nantur
Patres,*

175. In hunc ergò Confessum, & in hoc Orbis Sinici theatrum producta est cum Adamo & Ferdinando Astronomia nostra. Angebat nimirum Gubernatores Imperii causæ periculum & difficultas, cum antiquandum esset quod paulò antè defunctus Imperator instituerat, & abjicienda esset norma illa, cujus usum idem Princeps induxerat propriisq̄ celebrat encomiis: quem quidem usum jam per tot annos & tantâ cum admiratione plausuq̄ totius Imperii Cælum ipsum confirmarat; novissimè verò Sol deficiens ipsâ caligine quodammodò illustraverat. Amoliri ergò cum vellent ab se posteritatis invidiam justamq̄ iram regnaturi mox Principis, hæc quasi Comitæ totius Imperii indixerant, non sine spe suffragiis hominum vel tempori servientium, vel etiam donis ac muneribus corruptorum, veritatem opprimendi. Ubi adfuere duo Patres catenis suis, uti solebant, onusti, extemplò jussi sunt in ipso aditu, facie ad Regulos obversâ,

ge-

genua ponere: ponè illos consistere jussus Accusator, & ipse de genibus: tum Aulæ in medio Mandarinorum unus è Tribunali Rituum, curvatis item poplitibus, de scripto recitare cœpit quæcunque nostris in illo Tribunali objecta quondam fuerant, & quæ vicissim responsa. Prolixa res erat, & quæ horas omninò quinque aliquando tenuit, cum incredibili defatigatione paralytici Senis morbo ferroque tam gravati. Plurima hîc à me præteriri necesse est, ne videar oblitus, epistolam me scribere. Etenim duodecies in hac unâ causâ nostrâ coactum fuit augustissimum Concilium, exemplo prorsus inaudito: nulla per id omne tempus Rebellionis est facta mentio; Religionis item nulla: hanc nimirum quatuor Tribunalia jam condemnaverant; &, ut non condemnassent, uni parum de Religione laborabant, quippe Atheo-politici; alii qui vel oderant, vel, in eorum qui oderant gratiam, sublatam volebant, non dubitabant, quin expulsâ cum nostris Astronomiâ, Religio quoque extingueretur. Rebellionis agitatae tam manifesta erat calumnia, ut puderet (opinor) illius vel meminisse, ne dicam mentionem facere. Cùm tota vis igitur

&

& contentio toties repetiti Judicii cum unâ ferè Astronomiâ nostrâ decertaret; Astronomiæ verò Patronus ac Defensor unus esset Ferdinandus, dici vix potest, quantum ei laborandum fuerit, ut contra rudem illam & simulatricem superbiam, illos (inquam) non minùs obstinatos quàm subdolos cavillatores appositis argumentis, ceu armis, nec voce tantùm, sed etiam scripto Veritatem propugnare: Non hîc autem demonstrationes Euclidæ erant ufui; nec Archimedis, ac Ptolomæi placita; digitis res ipsas monstrare necesse erat, & manibus palpandas offerre, neque aliis uti quàm Cæli Siderumque testimoniis, neque autoritate aliâ quàm experientiæ oculis ipsis conspicuæ.

Experientiis ab Astronomia Europæa petitis illam probare Indicibus incassum tentat P. Ferdinandus.

176. Juvat, exempli gratiâ, referre brevibus quod primo loco quæsitum fuit ac responsum, ne videar alioqui tacitus præteriisse omnia. Afseverat Accusator in libello suo criminatorio, nos aberrare prorsùs enormiter, biduo scilicet toto, in designando æquinoctii verni tempore. Cùm itaque perconctaretur Regulus Concilii totius Præses, quo tandem fundamento sententia nostra inniteretur. Nititur (inquit Ferdinandus) clarissimo

Cæ-

Cæli testimonio, & gravissimâ priscæ ætatis autoritate: Turris Astronomica propè hinc abest; in Turri duo instrumenta, priscorum Regum opus, in hunc maximè finem fabricata, ut explorari possit æquinoctii & dies, & hora, & minutum; Alterum, meridianus ille mobilisque circulus est, quem scitis; Alterum, stylus supra mensam lapideam perpendiculariter erectus: utrovis uti placuerit, constabit illicò veritas sententiæ nostræ, & gravis error illam criminantis. Expavit improbus hæc audiens, & factâ loquendi potestate, nihil cunctatus, multis probare institit, errori obnoxiam esse experientiam illam, aliâ prorsùs viâ & ratione indagari veritatem oportere. Facile nobis probatur quod optamus esse probabile. Oderant multi Judicium veritatem quam auro jam vendiderant; nolebant ergò sic illam indagari ut inveniri posset, sic probari ut tandem constaret. Reguli tamen, qui satis bonâ fide rem nisi sunt hîc agere, cùm viam veritatis explorandæ à Ferdinando propositam non damnassent, iterùm sequenti die adesse jusserunt ambos Patres in Rituum Tribunali, & de usu duorum, quæ dixi, instrumentorum examinari. Postquàm
ergò

ergò Ferdinandus paulisper de usu isto-
rum differuit: Ex nostrâ (inquit) Euro-
pæorum sententiâ, Judices, post triduum
Sol æquinoctium adit (gerebantur hæc
enim die decimâ septimâ Mensis Martii)
ex Adversariorum verò sententiâ post
dies quinque. Agamus hoc igitur, *Jam*
quàm sien (Accusatoris hoc erat nomen)
seorsim calculum subducat, subducam
& ego; & jam nunc statuam, & verò de-
scribam quanta styli futura sit umbra
tertio ab hinc die; quanta item quinto
ipse vicissim statuatur, ipse scribat: post
triduum petemus Turrin; exacto dein-
dè biduo rursùm petemus: Sol erit Judex
noster, utique incorruptus; cujus calculo
umbra styli respondebit, is causam obti-
nerit. Cum plausu excepta est oratio,
& litteris mox consignata, sed æterno
quoque obsignata silentio. At non filuit
profectò Ferdinandus: quippe tertio post
die, cùm iterùm coactum esset Generale
Concilium; & duo Patres eodem citati;
factâ rursùm æquinoctii mentione: Quid
multis opus est, ô Judices, (inquit Fer-
dinandus) hic ipse dies est, quem æqui-
noctialem esse Europæi statuimus. Hic
igitur, hoc inquam loco finiri contro-
versia nostra poterit: Octava jam instar
ho-

hora matutini temporis; jubete mensam
 vel sedile quodpiam collocari in propa-
 tulo; ego jam nunc quanta mensæ futura
 sit umbra in meridie designabo; designet
 similiter sua secutus principia *Tam quàm*
fiem; mox, ubi meridiem Sol obtinebit,
 umbram consulite, atque inter nostrum
 aberraverit videte, ac tandem Cælo Ju-
 dice, nobis testibus, dirimatur lis nostra.
 Hæc iterum atque iterum dicentem, &
 ab iniquissimo Tribunali illo ad Tribu-
 nal cæleste quodammodo appellantem,
 magno quidem silentio intentique om-
 nes audierunt; sed audierunt tantum;
 & planè tandem constitit, specietenus
 fieri omnia, & meram hypocrisim & ini-
 quitatem in isto quoque Concilio domi-
 nari. Certè cùm Ferdinandus adjutore
 Mandarino Joanne per nocturnas horas
 libellum conscripisset, quo solidissimè
 criminantis mendacia refutabat, cùm-
 que deindè Regulis Adamus ipse legen-
 dum obtulisset; hi quidem septem Scri-
 barum usi operâ noctis unius spatium to-
 tum Tartaricè verterunt; veritatem ta-
 men, vel Interpretum dolo non cogno-
 vère, vel cognitam & ipsi neglexère.

177. Per idem tempus, quo in crimi-
 nalibus (ut ita loquar) Comitibus hæc

S

age-

*Diversa
 Tribuna-
 lia Pa-
 trum cau-
 sam diju-
 dicant.*

agebantur; in *Him pu*, seu ordinario Tribunali criminum ac poenarum, fictum perduellionis crimen discussum quoque fuerat, pronuntiata cruciatuum mortisque sententia, eaque *Sán fá sú*, sive Concilio Sextumvirali de more oblata. Acciderat autem non semel Patribus Adamo & Ferdinando, & semel quidem ipsa Christi patientis anniversaria Parasceves feriâ sextâ, ut uno eodemque die tria adirent Tribunalia, Regulorum scilicet, indè *Lí* sive Rituum, tandem etiam *Him* id est criminale. Transactis viginti diebus subscripserant crudeli sententiæ Sextumviri, causamque totam de more ad Regem, Quatuorviros (inquam) detulerant. Quatuorviri dum sibi magis quam innocentiae justitiæque consultum volunt, totam rursus Judicio Comitiali Regulorum ultimo judicandam committunt. Haud dubii quin & Imperator olim, & tota deinde posteritas approbaret quod à Principibus Imperatoriae Stirpis, quod à Coláis, aliisque supremis Magistratibus definitum fuisset.

Desperatores Sociorum.

178. In ultimum planè discrimen venerant res nostræ: damnata jam erat Lex Christiana velut erronea & pernicio-

ciosa: damnati Sacrosanctæ Legis Præcones velut impostores & perturbatores publicæ tranquillitatis: Astronomia (in cuius gratiam Athei quoque & hostes cujuscunque novitatis faverant tamen Religioni nostræ, faverant & nobis) errorum decem vel jam damnata erat, vel proximè damnanda. Adamus unà cum septem Mandarinis, quos inter quinque Christiani, condemnatus à duobus Tribunalibus ad acerbissimum supplicii genus tanquam reus læsæ Majestatis, æternam proculdubio relicturus infamiam atque invidiam non suo tantum nomini, sed nomini etiam Christiano apud omnem posteritatem gentis Sinicæ summam iniquitatem judiciorum istorum ignoraturæ.

179. Decretoria dies aderat, decima sexta scilicet Mensis Aprilis anni 1665. qua placuerat Quatuorviris iniquissimam mortis sententiam ab coetu Regulorum Regioque Senatu examinari, & verò confirmari. Jamque Regina Mater, quemadmodum nonnulli commemorant, Imperatori puero fatale scriptum coràm ipsis Imperii Gubernatoribus exhibebat; mox deinde ad Regulos transmittendum; cùm de repente sub-

Horribilis terra motus, dum Regi ultimam sententiam in Reos lata confirmanda defertur.

terraneus nescio quis fragor audiri coepit; qualem ferè extrema languentiaque jam Tonitrua solent edere; & eodem tempore (meridianum erat) horribili quodam motu cohorruiit Urbs tota, vicinæque circum Regiones, atque Urbes tremuere: tremorem, quamvis exigui esset temporis, domorum tamen strages consecuta est, atque ingens pavor mortalium ac trepidatio. Negabant quidem senes grandævi parem ætate suâ extitisse. Illud autem memorabile, corruisse quoque parietem cubiculi, ubi vinctus Adamus asservabatur. Diceres, exitum dari ac libertatem innocentia vel invitis freudentibusque hostibus. Tristioris ominis fuit Sacrosanctæ Crucis lapsus è summo Orientalis Templi fastigio; & verò paucis post mensibus dirui jussurunt illud Quatrumviri, cum cætera per Provincias Tempia violari vetuissent. Neque silentio prætereundum est, quod hoc ipso die Patres à nobis antea memorati, fune singulis adstricto ad collum, colligati inter se, ex probrosâ illâ quam depinximus custodiâ majori etiam cum probro deducti sint per frequentissimum Regiæ Pekinensis forum ad Rituum Tribunal primùm examinandi; unde

reduces, cùm sumptâ brevi refectiuncu-
 lâ (quam illo die, multorum etiam gen-
 tilium ad caveam accurrentium & Patres
 miserantium pietas, lautiozem fecerat)
 gratias Deo de more redderent, repente,
 sicut modò narrabamus, tellus intonuit
 movitque, multis, qui præcipiti fugâ ex
 officinis suis ac domibus in plateam pro-
 volarant, digito nos monstrantibus, ma-
 nifestum hoc innocentia nostrâ ab ipsâ
 terrâ esse testimonium. Inter hæc au-
 tem, cùm media circiter effluxisset ho-
 ra, rursùm ecce terra concutitur, tre-
 mitque Urbs tota. At cives huc illuc in-
 certi diffugere, & ne in patenti quidem
 loco securi consistere. Narrant hâc etiam
 Reginam exanimatâ similem, cùm for-
 tē manu teneret etiam tum iniquissi-
 mam sententiam, jamque iterum cum
 parvo Principe è Conclavi Regio se pro-
 ripuisset, lacerasse tandem sententiam,
 & exclamasse, recludi ocyùs oportere
 carceres, & publicam noxarum veniam
 per Imperium promulgari. Nec multò
 post quàm hæc profata fuerat, ecce tibi
 jam tertium contremiscit tellus, & in-
 genti terrore complentur omnia. Pror-
 sùs itaque non Regina tantùm, sed &

*Mos Si-
 nensium
 dimitten-
 di Capti-
 vos, dum
 terra con-
 cutitur.*

Quatrumviri communi consilio statuunt

reis vinctisque impunitatem criminum impertiri. Mos est antiquissimus Sinarum, exemplo & autoritate plurimorum Sapientum & Regum confirmatus, ut quotiescunque ferè vel futurus hæres Imperii nascitur, vel portento quopiam, aut repentinâ calamitate cælestes iræ denunciantur, reis minorum criminum venia, & libertas vinctis concedi soleat. Minorum, dixi, criminum; reos enim perduellionis, parricidii, hæreseos, criminumque similibus (quæ inter Sinas quoque censentur enormia & non condonanda) disertè solent excipi Regiis litteris: Has autem litteras non Cursores Regii, sed homines gradu & dignitate clari, magno cum fastu, & publico quacunque transeunt honore in Provincias deportant: venientibus obviam procedunt Magistratus, & venerabundi litteras excipiunt, vulgant, executioni mandant.

Quid interea factum P. Ferdinando & aliis

180. Effluxerant jam dies itemque nox haud paucis vigilata, quando Adamus, & Ferdinandus unâ cum quinque Mandarinis ad mortem condemnatis summo mane ducuntur ad Palatium Regium; ibidem scilicet à Regulis & reliquo Senatu ultimùm judicandi; quem-

ad-

admodum narravimus, priusquam terra tremere, à Quatrumviris constitutum fuisse; Verùm ubi pervenerunt ad solitum cogendi cætus locum, non sine admiratione vacuum reppererunt; nec quemquam vel Regulorum vel Judicum qui usquam appareret: diversum nempe locum die illâ cætui cogendo delegerant, in interiori regione Palatii, ibique de publicâ noxarum condonatione tunc maximè consultabatur. Dum enim diu illic operiuntur Judices suos, Ferdinandus non ignarus in quanto periculo res Mandarinorum versaretur, quod ipse jam pridem, sed ob custodum severitatem, frustra tentaverat, tandem isto loco & tempore feliciter perfecit: pio usus dolo Custodes suos fallit; ad Mandarinos haud modico loci spatio disjunctos properè se confert, singulos peccata sua ritè confessos expiat, solatur, hortatur ad mortem fortiter & Christianè ferendam. Omnibus celeriter peractis ad stationem revolat. Nec multò post adest qui reverti jubet omnes ad Carcerem, simulque nunciat eo die non exerceri judicium. Decreta scilicet in Concilio Regio vincitorum libertas fuerat; jamque adeò vulgari

cœpta. Reversi quidem in custodiam
fervere vident omnia, & inusitatam plu-
rimorum alacritatem; & verò ipsâ die illâ
Pekinenses Carceres referati sunt. Haud
dubitabant Patres Ludovicus, Gabriël,
Ferdinandus, quin sibi primo ferè loco
demerentur vincula: Sed enim falsi sunt
opinione suâ, vincti persistebant, aliis
interim atque aliis (haud sanè innocentibus)
recuperantibus libertatem. Dum
ergò Christi Barrabæ quondam posthabiti
memoriâ solantur, sese & iniquissimam
clementiam patienter, uti par erat,
ferunt; eam visum est Numen haudqua-
quam tulisse: iterùm quippe velut indig-
nabunda tellus Urbem concutit, eo qui-
dem impetu, ut amentes metu Judices,
qui tunc maximè vinctis dimittendis
occupabantur, profugerent è Tribunali
in patentem aream, & nec ibi quidem
sine pavore simul & stupore consisterent:
Enim verò non ausi jam diutiùs tam
apertam vim facere justitiæ conscientia-
que suæ, & Cæli minas tam graves tam
manifestas contemnere, ipso illo die da-
tis de more Codicillis exquirunt à Rege
quid de tribus Patribus statueret: Res-
ponsum, postridie summo mane dimit-
tendos esse. Formidolosa fuit omnibus

nox

nox illa. Procul à tectis suis tentoria plerique fixerant patentioribus in locis, ibi noctem non tam somno quàm vigiliis sermonibusque traducturi. Toto illo biduo res nostræ Sermonum materiam plurimis dederant, & nocte illâ dabant: haud dubie violatum esse jus, oppressam calumniis innocentiam, mendaciis veritatem: idcirco jam pœnas expeti ab irato *quanta* cælo, ni placetur, communem ruinam *populi ex* omnium interitumque haud immerito *variis* timeri: Quid aliud enim Superiorum *prodigiis* mensium vel calamitates, vel monstra *perturbatio,* denunciaſſe: formidabile ſidus illud, quod eodem tempore ſpectari cœpit, quo homines Europæi in vincula ſunt conje-cti, & lex, quam promulgatum venerant, damnata, quid aliud tandem fuiſſe, quàm diſtrictum enſem ipſiuſmet Cæli comminantis exitium? Furias autem ventorum & turbines, qui Cometam mox ſecuti ſunt, ſonoras utique fuiſſe voces, & repetitas minas ejuſdem Cæli: Jam verò ſterilitatem, & famem Provincia- rum *Hó nán & Xán túm* planè videri præludia quædam eſſe teterrimæ famis, quâ Pekinenſis quoque Provincia & Au- la brevè conſumenda ſit. Affligerant tres Provincias locuſtæ mirum in modum;

teneriora quippe germina spemque mes-
sis depastæ, multos indigenarum mutare
solum coegerant; eorum verò, qui in Se-
dibus suis perstiterunt, multos eò tandem
inedia adegerat, ut certarum arborum
corticibus in farinam redactis, & aquâ
maceratis coctisque famem miseri non
tam explerent, quàm fallerent. Nos cer-
tè, cùm per terras illas in Aulam ducere-
mur, non sine gemitu nudatas passim ar-
bores, diræ famis monumenta, specta-
bamus. Porro præfagos sermones istos ac
metus confirmaturi alii revocabant vi-
cissim in memoriam calamitates nihilo
minores acceptas à mari. Per idem quip-
pe tempus, quo contra nos faba cudeba-
tur, 22. Julii 1664. Australis Oceanus
horribili cum mugitu invaserat littora
Provinciæ Fokinensis, ruptisque latè re-
pagulis quæ vel natura, vel industria Si-
nensis objecerat, ingenti eluvione ob-
ruerat continentem, & miserandam pla-
nè stragem agris Oppidisque invexerat:
duobus verò post mensibus ipsomet die,
quo admissio Criminatoris libello Qua-
tuorviri causam nostram duobus Conci-
liis Supremis examinandam commise-
runt; Ecce tibi iterùm, & multò quàm
antè ferocius effervescit iratum mare, &
qua-

TARTARO-SINICA. 283

quasi propiores jam minas Aulæ inten-
taret, maritimas Regiones Provinciarum
Che kiam, Nán kím, Pé kím Xán túm
inundans, alios atque alios aggeres per-
rumpit, ultimum terris exitum minatur.
Certè quàm terribilis extiterit híc strages
Villarum, Pagorum, Castellorum; quan-
tus item interitus & jumentorum & ho-
minum, hoc uno potest esse perspicuum,
quòd per spatia leucarum omninò cen-
tum cultas ac frequentes incolis terras
aquæ maris occuparent. Ne autem dubi-
taretur cujus nutu jussuque sæviret Ele-
mentum, cùm multi Ethnicorum peri-
rent, è Christianis tamen, qui per eadem
dispersi littora quinque Neophytorum
coetus, seu Ecclesias, constituebant, ne
unus quidem desideratus est, quamvis &
ipsi jacturam fecerint fortunarum sua-
rum. Interiores denique Regiones quò
pestis illa non pervaserat, alia, morbo-
rum scilicet, non uno in loco depopulata
est; tantò Sinis formidabilior, quantò
rariùs in saluberrimis hisce terris conta-
giosa lues grassatur. Commemorandis
ergò similibus vel prodigiis vel calami-
tatibus fallebant inquietæ noctis horas
insomnes Sinæ tam Ethnici, quàm Chri-
stiani; sed hi potissimùm, ut qui & accu-

ra-

ratiùs, & verò plura observaverant, quæ ego quidem brevitatis causâ hîc prætermitto. Una interim vox erat propè omnium, una sententia, tot minas & tot clades non aliundè proficisci, quàm ab ipso Cælo causam agente nostram; *Legis* (ut aiebant) *veræ, Legis rectæ, & quotquot eamdem Legem traderemus.* Itaque si unquam aliàs, in Chinâ tunc certè quidem dici potuit, *Vox populi vox Dei.*

Insolito quodam Sinensibus modo tres Patres cum duobus aliis liberi dimittuntur.

181. Illucescente die protinùs evocati sunt tres Patres, & cum Paulo (cujus antè memini) alteroquæ Neophyto Judicibus oblatis: horum jussu exempta mox singulis vincula. Tum unus, decreveramus (inquit) in exilium vos mittere, sed parci vult Imperator. Nec verbum his addidère, nullâ vel Rebellionis, vel pravorum dogmatum factâ mentione. Fuit prorsùs inusitata Sermonis illa brevitatis: quotquot enim solent demittere, gratuitam ejusmodi impunitatem consecutos, gravibus verbis priùs castigare consueverunt, & ad emendationem morum cohortari. Conscii nimirum innocentie nostræ, cùm ad id usque tempus iniqui fuissent, nolebant videri etiam impudentes. Quamquam non adedò miranda fuit illa sermonis moderatio, quandoquidem
toto

toto Judiciorum tempore, quo tam acriter & tam severè in Christianam Legem quærebatur, nunquam tamen vocabulo *Sie*, quo prava perversaque dogmata à rectis solent distinguere, quamvis maxime usitato, coram Sociis uti sustinuerunt: Imò Criminatorem ipsum, cum perquam abjectè despiciatèque uti improbus merebatur, tractarent, nec rarò conviciis stomachabundi proscinderent; Socios tamen semper uti homines honestos & graves tractavère; quamvis onustos ferro, & vel ad mortem, vel exilium jam condemnatos. Usque adeò vera Virtus & innocentia vel improbis & hostibus in veneratione est tunc quoque, cum eam insectantur & vexant. Digressos à Tribunali frequens Neophytorum turba excepit; mox inde prodeuntibus in publicum coepit repentè maxima circumfundi tam Ethnicorum quàm Christianorum multitudo certatim gratulantium libertatem: dixisses veros esse genitores, quos optimi filii mediâ ereptos ex morte, humeris suis domum triumphabundi deportabant. Cæterum quæ res communem lætitiâ vehementer imminuit, & plurimis visa est periniqua & nullo pacto toleranda, fuit diuturna quæ-

inde
quanta
passim
lætitiâ

quæ-

*remanet
in vincu-
lis P. A-
damus,*

quædam, & prorsus obstinata in vinculis detentio Patris Adami, cum tamen illius maximè causâ terra motus, totque prodigia extitisse vulgus clamitaret. Rumpebatur inimica rabies & invidia, quòd sibi extorqueretur è cruentis manibus Vir ille, cujus exitium tot votis, tot artibus, & tantis impendiis machinata fuerit.

*ejus cau-
sam Præ-
sides ipso
mirante
rursum
propugnat
jam vin-
culis liber
P. Ferdi-
nandus,*

182. Iterùm ergò tanquam reum perduellionis, ad quem adeò publica noxarum condonatio minimè pertineret, cum cæteris Mandarinis reis ejusdem criminis in Regulorum Tribunal produxerunt. Socio rursus & interprete Ferdinando, sed jam catenis libero, atque inter inferiores Mandarinos confidere permisso. Tantâ interim constantiâ tantoque ardore animi tuente communem Sociorum causam (Adami in primis) ut Regulorum Præses attonito similis exclamaret, raram prorsus & deprædicandam esse talem societatem & amicitiam: Quotus enim quisque aliorum (inquit) ubi se tot vinculis, judiciisque liberum videret, amici gratiâ in easdem rursus dimicationes & discrimina immitteret sese? Sicut ergò Ferdinandus in superiorum dierum judiciis & contentionibus

no-

nomen excellentissimi cujusdam Astro-
nomi adeptus fuerat, ità hîc raræ prorsùs
inviolatæque fidei laudem est consecu-
tus. Ab hoc die mensem propè totum
certare perseveravit pertinax & superba
iniquitas cum innocentia & æquitate;
nunquam fortasse cessura, nisi post tot
minas ac terrores, à terrâ, ab aquis, ab
aère, ultimùm tandem & elementorum,
& suppliciorum, maximèque terribile,
ignis (inquam) freudentem ac reluctan-
tem domuisset. Invasit ille non remotio-
rum Provinciarum aliquam, nec eam,
quæ ab Urbe Regiâ Pekinensis nomina-
tur, non Urbem Pekinensem, sed ædes
ipsas Regias; è quibus viginti circiter
Conclavia, & in his pretiosissima quæque
rerum, paucis noctis horis absumpsit.
Quod autem superstitiosos quorundam
animos multò magis, quàm jactura re-
rum, affligebat, omen erat tantò tristiùs,
quantò lætiorem speraverant lucem po-
steram, quippe natalem ipsiusmet Impe-
ratoris, cui cum nox adèò funesta præ-
luxisset, angebantur mirum in modum,
& deteriora quæque taciti ac moerentes
prælagiebant. Augebat hos metus ac
suspiciones, quòd quis auctor fuisset fe-
ralis incendii, quæ tandem causa, peni-
tùs

*Judices
portentosa
regia do-
mus con-
flagratio-
ne permo-
ti P. A-
damum
culpâ li-
berum
pronun-
tiant.*

tùs

tus lateret. Itaque cælitus immiffum fama, non femper mendax, deindè vulgavit. Et Judices quidem tandem nifi sunt hoc intellexiffe quadantenus, ac oculos diu caligantes ad lucem tam inſperatam, tamque formidabilem aperuiſſe: Paucis quippe diebus poſt incendium, tametiſi contra fas & jus omne quinque Mandarinos curarunt interfici, Adamum tamen non tantum poenâ, ſed etiam culpâ liberum declaravêre. Deo interim pro immenſâ bonitate ſapientiâque ſuâ ſic moderante omnia, ut eodem propè temporis momento, & mors innocentium, & libertas innocentis, Chriſtianæ Legis innocentiam teſtaretur & illuſtraret. Etenim cum Mandarinos omninò ſeptem perduellionis reos eſſe ſtatuiffent; duobus qui Chriſtiana Sacra non ſuſceperant, vitam donavêre; cum tamen ſuſpicio falſi criminis ad eos vel maximè pertineret: cæteros, qui ſe Chriſtianos eſſe profeſſi fuerant mitigatâ dumtaxat atrocitate ſupplicii, capitis damnaverunt: illuſtri prorsùs argumento, quòd tota hæc tempeſtas, cum variis è cauſis conflata fuerit, maximè tamen odio nominis Chriſtiani, ceu acriori præ cæteris vento, ſit concitata.

*Quinque
Mandari-
ni, ſed
Chriſtiani
capitis
damnantur.*

183. Juvaret hîc immorari tantisper ^{Eorum} tam glorioso funeri Confessorum Chri- ^{mors glo-}
 sti & propriis cujusque laudibus; sed ^{riosa.}
 enim excrescere jam video hanc Episto-
 lam prorsus immodicè; rem autem tan-
 tam & brevibus & pro dignitate tractare
 perquàm difficile est: Itaque duobus il-
 lis, qui historicorum ritu de persecutio-
 ne totâ diligenter copiosèque scripse-
 runt, tam gloriosi finis totam laudem re-
 linquo. Unum tamen est quod sentio,
 ne in hac quidem brevitate silentio præ-
 teriri posse. Ducebantur ad supplicii lo-
 cum Mandarini. Cùm ergò sic viâ pos-
 cente transirent ante fores Templi no-
 stri omnes venerabundi caput inclinavê-
 re, suppletes habitu corporis motuque,
 vocem Christianæ confessionis, ut qui in
 curvo ligno, fræni ad instar, ori inserto
 (communi reorum apud Sinas more)
 fari prohibebantur. Joannes autem, uti
 cæteros vicerat semper ardore fidei cul-
 tuque Veri Numinis, ita vicit tunc quo-
 que iudiciis ipsis, & fidei, & veneratio-
 nis: procumbit in genua, mox demit-
 tens caput, & more gentis, aliquoties
 affligens solo, Deum supplex adorat.
 Erant vicinæ ædibus nostris ipsique
 Templo Joannis ædes: Uxor itaque re-
 pente

T

pente

pentè facta certior de marito jam eunte ad supplicium, referatis raptim foribus in plateam evolat, & Virum intuita, Joannes (inquit) memento Dei tui, memento Deiparæ & cælum suspice: neque alio planctu, vel etiam voce, moriturum profecuta est. Laconica brevitatis, & fortitudo plusquam laconica verèque Christiana, quam & Europa nostra jure meritò suspiciat atque deprædicet. Et illi quidem plexi capite mortalem vitam finierunt, immortalem veramque vitam protinùs auspiciaturi: Uxores autem singulorum, filiique paucis post mensibus in exilium sunt relegati, usitato gentis utriusque more, ut, quotiescunque ferè graviùs peccatum est, Pater filios, Maritus conjugem, quandoque etiam parentes ipsos filii, in societatem poenarum trahant.

*Publico
edicto P.
Adami
innocen-
tia pro-
clamatur.*

184. Jam verò libertas innocentis (Adami inquam) eò vicissim fuit illustrior, quòd ea non à clementiâ Quatrumvirum, crimen scilicet ac poenam condonantium, profecta sit, sed ab illustri eorundem testimonio propriâque sententiâ, tanquam vices gerentium Imperatoris ac Judicis Supremi; qua discretè significabatur, errorem, qui in funere

Pri-

Principis commissus fuerat, aliasque per-
 duellionis suspiciones, haudquaquam
 pertinere ad Patrem, ut qui studiis A-
 stronomicis dumtaxat intentus, curas
 istas attigisset nunquam; licet autem cæ-
 tûs Astronomici fuisset Præses erroris
 tempore, erroris tamen hujusmodi ratio-
 nem ab illo, qui summum gesserat Ma-
 gistratum, posci non oportere. Porro
 sententiam istam Cursores Regii per
 omnes Imperii Provincias vulgaverunt.
 Adamo libertati suæ restituto, alii quin-
 que Patres, qui ad id usque tempus in
 custodiâ, sed honestiori laxiori que de-
 tenti fuerant, protinûs dimissi sunt.

185. In hunc modum terribilis illa
 tempestas, non quidem prorsûs defer-
 buerat, sed remisera fanè plurimûm:
 quando remotioribus è Provinciis alii
 atque alii Sociorum paulatim advenère:
 quos, cûm primo statim adventu custo-
 des sui de more stitissent Regio Rituum
 Concilio, omnes hujus jussu in idem do-
 micilium, quod in orientali regione Ur-
 bis societas obtinebat, concesserunt. Pla-
 cuit etiam Quatrumviris inibi nos su-
 stentare expensis Regiis, satis utique li-
 beraliter si modò invidia fraudi nobis
 hîc quoque non fuisset; quamquam tunc

*Nova injuriam-
pli nostri
Tabulis
etiam à
defuncto
Impera-
tore ex-
struētis
infertur.*

illam, uti par erat, contempnimus. At non item damnum aliud, ac vulnus longè acerbissimum, quo, per idem prope tempus optimi cujusque animum sancivit inimica rabies & pertinax odium Christianæ Religionis: Etenim jussi fuimus Templi fores occludere, quos restitutus in libertatem suam Adamus bonâ fide jam reseraverat; nec multò post imagines sacratæ mandato Quatrumvirum depositæ; sublatis etiam tabulis quas Viri Principes plurimas quondam in æde sacrâ suspenderant affabrè sculptas & auro minioque venustè pictas, quibus Divinæ Legis præconia continebantur: Aliam verò tabulam, munus illustre defuncti Regis, insignibus Imperatoriis & encomio Patris Adami conspicuam, cum similiter sustulissent, inaudito prorsus exemplo, non dubitaverunt in ipso Tribunali Rituum in frustra comminuere, frustis ipsis, quò Seni ægrè facerent, domum nostram remissis. Eò deniq; provecta fuit severitas atque acerbitas quorundam hostium nominis Christiani, ut jam nè divinis quidem mysteriis, nisi admodum clàm, & nocturnis ferè horis, operaremur.

186. Sex & viginti Sacerdotes è variis

riis Provinciis in Aulam convenimus; triginta, si quatuor inibi degentes adnumeramus; patriâ quidem & natione diversi; quin & instituto disciplinâque religiosâ: Quatuor enim ex Familiâ Sancti Dominici; ex illâ Sancti Francisci unus; Reliqui Societatis JESU. Rursus, Hispani quatuor; Lusitani quinque Galli sex; Germani duo; tres Itali; duo Sabaudi; quatuor Siculi; quatuor item Belgæ. Cæterum in hac diversitate tantâ, uni studio & voluntate, uni charitate mutuâ & desiderio pro Christo patiendi. Erant etiam in hoc numero majores septuagenarii haud pauci, multi sexagenarii, cani verò plurimi; curis scilicet ac laboribus adducentibus canos & præmaturam senectutem.

187. Tres circiter menses abierant, ex quo Pekinum cuncti veneramus, & acciti stiteramus nos semel, iterumque Rituum Tribunali; quando tertiùm evocati, suspicati sumus, tandem certi quidpiam statuisse Quatuorviros (uti reverà statuerant) de nobis aliò amandandis. Rati ergò futurum, ut occasione illâ Divinæ Legis promulgationem disertis ac severis verbis interdicerent, omnes unanimi planè consensu decreveramus, si-

Quot & quinam Sacerdotes in aulam convenierint.

Quantus eorum zelus.

quidem Senatorum aliquis coram nobis doctrinam Christi ac legem, pravam perversamque diceret (uti nuper Regiis in litteris dicta fuerat) in ipso vestigio refellere vocem impiam, & legis immaculatæ sanctitatem constantissimè tueri & asserere: Neque tamen latebat nos quanto cum periculo vitæ ipsius conjuncta res esset; quippè non aliud hoc erat, quàm in os Regi contradicere, eumque arguere falsitatis & erroris: quod equo tandem pacto ferre valuisset impotens illa tam superbæ tamque etiam barbaræ gentis ferocia? Sed enim cum hîc ageretur divinus honor, utique contemnenda erat vita ipsa, & si quid esse potest vitâ chariùs. Cæterùm placuit Deo, cui propter altissimos fines devota voluntas nostra pro Sacrificio tunc fuit, & cum eâdem quâ antè moderatione exceptos, paucis verbis, quò esset proficiscendum docerent, nullâ cujusquam rei, ne dum criminis, factâ mentione; mox deindè nos transmitterent ad supremum rei militaris Tribunal, à quo scilicet ea quæ ad longinquum iter necessaria erant comparari oportebat. Hîc igitur ab Assessorum altero, natione quidem Tartaro, sed ob insignem moderationem animi &

*Benevolè
ex aula
& urbe
dimittuntur.*

ab-

abstinentiam Sinis quoque maximè charo, & jam olim studioso nostri nominis; non modò clementer ac benignè, sed etiam cum honore tractati sumus: Neque dispar fuit supremi Præsidis, hominis item Tartari, benevolentia; qui ubi tam multos vidit admodùm jam Senes (uti canities quidem persuadebat) iter autem sciret esse maximè longinquum, quippe leucarum quingentarum eòq; ampliùs; ad hæc, ineunte jam brumâ conficiendum; cùm ipse equitibus eundem esse, primum constituisset, mutato consilio, naves describi iussit, nosq; non tantùm tutò & commodè, sed etiam honorificè in Provinciam quam Rex præscripserat, *Quàm* *tum* nominatam, deduci.

188. Postquam ergò valediximus Patribus, Adamo, Ludovico, Magalhanio, Ferdinando, qui iussu Regis, nec dubium quin summi quoque Regis arcano planè consilio, in Aulâ persistebant; valediximus autem multis cum lachrymis, quò arctiùs scilicet singulis nos adstrinxerat coràm perspecta virtus, & rebus ipsis factisq; probata charitas. Tandem quinque & viginti Sacerdotes Pekino discessimus ac diei unius iter terrâ profecti pervenimus ad stationem, publicis privatis-

*Mutuò
Patres
valedi-
cunt.*

que navigiis maximè frequentem.

Splendor
navigio-
rum ad
usum re-
gios.

189. Non alia res magis prodit Imperatoris Sinici vel opes vel magnificentiam, quàm navigiorum, quæ ex Provinciis Meridionalibus Pekinum quotannis confluunt, magnitudo pariter & multitudo. Constat decem esse millia quibus oriza dumtaxat comportatur in milites ac Ministros Regios, nec non Aulicos Magistratus dividenda. Et hæ quidem naves vix aliâ re, quàm mole suâ & firmitate spectabiles sunt. Illarum verò, quæ *Lúm y chuen* dicuntur, à Regiis, quibus onerari solent, vestibus sic nominatæ, tanta est non solùm moles, sed etiam venustas, splendor, & quasi fastus, ut mihi persuadeam, parem isti magnificentiam, quoad navigia quidem attinet, haud usquam terrarum existere. Fluitare Palatia quædam diceres, eleganti prorsus opere constructa, non autem naves velis remisque mobiles: Vela tamen & remi sanè diversi sunt à nostratibus; & quidem non tam formâ, quàm usu & magnitudine diversi: pinnas esse quis censeat, quibus ingens illa moles, Balenæ instar, modò binis, modò quaternis propellitur: plerumque tamen, quamdiu naves per aquæ-ductus meant, hominum ma-

ni-

nibus protrahuntur: ubi deindè, leucas emensæ circiter ducentas & quinquaginta, in rapidissimum flumen (quod ab aquarum colore, *Hoám hó*, seu *Luteum*, Sinæ vocant) immittuntur, secundo scilicet alveo destinatum prosequuntur iter; nec multò post per arctiora rursùm flumina in spatiosum illud nobilissimumque, *Kiám* vulgò dictum, provectæ, velis quoque strenuè utuntur: Ad maritimam tamen navigationem, quòd carinâ careant, accommodatæ non sunt: itaque mediterraneas rectè quis vocet. Et verò non Regiis tantùm vestibus, sed etiam Gubernatoribus Provinciarum virisque Principibus vel in Aulam revocandis, vel deportandis in suas Provincias sunt usui; quos adeò dum vehunt, primùm quidem vexillo in apice mali exposito, certis inscripto litteris; deindè verò quotiescunque vel Urbes Oppidave, vel Stationes Militum prætervehuntur, haud insuavi tibiæ concentu, protinùs id significant: nec mora duæ tresve decuriæ militum armis instructorum in ripam procedunt, non sine festâ scloporum exoneratione; ex quibus unus commilitonum procumbens in genua eum quem Regia vehit navis, tametsi non

Quid illis fiat.

prodeat in conspectum, venerabundus salutatur: mox delecti aliquot ad proximam usque stationem, si res postulat, tutelæ gratiâ navigantem comitantur. Præstantur autem hæc omnia tam promptè exactèque, ut sæpè contingat peragranti Chinam totam ne semel quidem oblivionis vel tarditatis peccatum hîc observari. Nobis certè quidem hoc usu venit per quinque magnas Provincias proficiscentibus, ab Aquilone, & ultimis propè terminis Sinarum ad oppositos ac remotissimos ejusdem Imperii terminos Australes. Rara planè laus, tam politicæ gubernationis, quàm militaris disciplinæ. Præter hæc, iis omnibus, quos mandato Regis naves ejusmodi deducunt, oppidatim subministratur annona quoque Regia, non rarò etiam à Præfectis locorum cibaria varii generis ac deliciæ submittuntur.

Quam Patribus abeuntibus in itinere contigunt.

190. Ex hoc igitur genere Navigiorum tria nobis deducendis delecta sunt, adeòque non alio ferè ritu & honore, quàm quo solent Magistratus Regii, deducti sumus: Utique non sine admiratione omnium, nostrâ in primis, adorantium hîc quoque Divinæ Mentis Numen atque consilium. Menses omninò sex

sex in itinere posuimus: cùm terrâ profi-
 ciscentibus trimestre plerumque suffi-
 ciat: Imò Cursores Regii, quotiescunque
 res postulat, quatuor & viginti diebus
 totum pervolant admirabili celeritate.
 Tarditatis nostræ plures fuerunt causæ.
 Communes illæ; incredibilis propè mul-
 titudo navigiorum ultrò citròque com-
 meantium; & primis quidem mensibus
 per alveos haud usquequaque spatiosos:
 Tres item & septuaginta cataractæ, Si-
 nensis industriæ rara monimenta, per
 quas non nisi singulis navium, & per-
 quàm sollicitè cautèque est transeun-
 dum, ne aquarum lapsu, qui sublatis re-
 pagulis solet esse vehementissimus, vel
 in socias naves cum periculo damnove
 incurrant: Propriam denique tam lentæ
 navigationis causam præbuit pluviarum
 aquarum in Provincia *Xán túm* per illum
 annum penuria, quo fiebat, ut vadis, in-
 noxiè quidem, sed admodùm crebrò na-
 ves insiderent. Cæterùm fuit hîc etiam
 in quo Divinæ Sapientiæ Consilium sus-
 piceremus: quippe tarditas ista multis
 Neophytorum solatio fuit, ne dicam sa-
 luti. Ex Oppidis, non iis tantùm ad quæ
 appellabamus, sed remotioribus quoque
 frequentes affluebant expiaturi peccata
 sua,

fua, & Eucharistico pane forſitan ultimùm reficiendi, ultimùmque chariſſimis Paſtoribus vale-dicturi: quorum lachrymas & quaſi luctum cùm ſolabamur ipſi, tùm etiam levabat coràm ſpectata publici honoris ſignificatio, cum quâ nos deduci intelligebant. Et verò honoris fuit affatim toto itinere, fuiſſet etiam anno-næ Regiæ, niſi majori illius parte nos fraudaviſſet avara cupiditas Mandarini, qui Regiis inſtructus litteris pro officio nos deducebat. Sed enim jacturam hanc parvi ſanè fecimus, qui, Apoſtolo docente, jacturam domiciliorum rerumque omnium cum gaudio ſuſtinendam eſſe, didiceramus.

Novus
terra mo-
tus in
Provin-
cia Xán
sí,

191. Cæterùm quo tempore Boreales Provincias & Nankinenſem prætervecti ſumus, ſpectavimus haud uno loco maximâ cum admiratione ſtagnantes latè terras; & vera jam camporum æquora; triftes reliquias tumentis ac furentis Oceani. Per idem quoque tempus de novo terre motu nuntii pervenêre; quo *Tái yvên*, Provinciæ *Xán sí* Metropolis, & urbs urbium Sinarum pulcherrima, ſi muros ædificia-que ſpectes, miſerandum in modum deformata eſt, plurimi Civium ruinis ſuis oppreſſi: fruges verò, & quidquid, vel meſ-

messis, vel spei, in agris existebat, pruinâ prorsùs intempestivâ prodigiosâque per viciniorem Metropoli Regionem fuisse decoctum. Quò magis equidem detestanda videri potest hostium nostrorum pervicacia, Pharaõnicæ non absimilis, qui tot comminationibus & plagis haud emendati, postquam per idem ferè tempus, invisum sibi Senem, ædibus suis jussu excedere, in alterum domicilium Nostrorum cum Ferdinando commigrare coëgerunt; ipsomet interim Accusatore *Tám quám sién* in ædes ipsas, & quod multò visum fuit indigniùs, in dignitatem locumque Præsidis Astronomiæ substituto; cùm scirent tamen esse hominem non modò vilem & improbum, sed illius scientiæ, cujus Magister constituebatur, prorsùs ignarum. Hoc inquam modo postquam insanivère contra servum Dei, rursùs impietate furentes in ipsum Deum, cùm non auderent alteri Templorum sacrilegas manus admoveere propter authoritatem defuncti Regis, qui illius quasi Auctor censebatur; Alterum, quod expensis quidem Regiis erat structum, sed haudquaquam pari fulciebatur authoritate, demoliti sunt: Tertium verò quod extra Urbem

in

*Pergunt
interim
hostes in
nostros &
nostra sa-
vire,*

in sepulchrali Societatis nostræ horto obtinebamus, invaserunt; quin & periculum fuit, ne hortum ipsum, Sinici quondam Imperatoris munus, agros item quos Tartarus Imperator Collegio Pekinensi donaverat, ac denique Templum ipsum, quin & alium hortum sepulchralem æde sacrâ pereleganti jam conspicuum, & Patri Adamo ab eodem Rege assignatum, Fisco Regio adscriberent, si quidem Gubernatores impiis æmulum votis hîc quoque obsecundassent.

*Nanki-
nensis
Pro-Regis
erga Pa-
tres ur-
banitas.*

192. Post tres circiter menses in Boreali navigatione consumptos Nankinum pervenimus, veterem Sinensium Imperatorum Aulam, & murorum quidem ambitu prisçæ Babylonî parem, aquarum verò copiâ, & Civium etiam multitudine fortassis etiam superiorem. Pro-Rex autem Provinciæ, quæ præpotentis ampli que Regni est instar, haud alienus erat à nostro nomine: is verò, cujus maximè consilio Pro-Rex utebatur, amans quoque erat nostri & studiosus. Placuit ergò de munusculis Europæis, quæ nobis sanè pauca supererant, selectiora quædam offerre Principi; qui actis benignè gratiis, admissurum se negavit, quòd diceret, in Provincia quò

ten-

tendebamus usui futura. Fuit interim nobis (uti alibi quoque narravimus) magni instar ab ipso muneris vox una, quâ non obscure declaravit quanti faceret Sapientiam Europæam: Cùm enim per eosdem planè dies communi Edicto Quatuorvirùm jussus esset, in suâ Provinciâ Viros sapientiâ præstantes conquirere, & in Aulam demandare; admirabundus ipse, quid hoc tandem rei est (inquit) Sapientes ecce dimittuntur, & rursùm jubemur Sapientes conquirere?

193. *Nân kím* dimidium circiter mensem commorati, denuò versùs Austrum vela fecimus, & tandem exeunte jam Martio pervenimus in Metropolim Provinciæ Quantoniensis; uno dumtaxat die terrâ profecti, quo præaltus mons, qui hanc Provinciam à *Kiamsinensi* dividit, superandus fuit. Tanta est in Sinis aquarum copia, & facultas quaquaversum navigandi. Excepit nos qui Provinciam pro Rege administrabat satis humaniter ac benevolè: Urbis verò Gubernator etiam cum singulari quadam honoris significatione. Erat Societatis nostræ ponè Urbis mœnia Domicilium & Templum loco satis commodo, nec infrequenti. Huc ergò sumus jussi divertere:

sed

obomorp
-adad idi
cunera

Tandem
ad prestu-
tutum lo-
cum deve-
niunt.

quomodo
ibi habe-
antur.

sed cum angustiores essent ædes, quam ut tam multos caperent; expensis publicis auctæ sunt jussu Pro-Regis, qui & ipse de suo in operas benignè contulit. Ad hunc usque diem pro custodiâ nobis sunt ædes istæ. Nec defuerunt primis mensibus vexationes quorundam Magistratum vel nos, vel legem nostram odientium (reliquiæ scilicet persecutio- nis) sed autoritas Pro-Regis brevî conatus improbos repressit. Itaque tanta nobis hodieque libertas est, ut si quando necessitas postulaverit, iter jam diei, nullo prohibente, discedamus à domo.

Mors P.
Ignatii à
Costa, &
P. Micha-
elis Tri-
gaultii,

194. Amisimus hîc interim, non multo post tempore quam veneramus, Patrem Ignatium à Costa, Virum laboribus Apostolicis ac meritis, gubernatæ etiam per triennium Societatis nostræ, nec non ætate maturum jam cælo. Quem vertente mox anno secutus est Pater Michaël Trigaultius & ipse grandis natu; tali autem candore vitæque innocentia, qualem Christus Apostolos suos discere volebat ex pueris. Procuraverant ambo rem Christianam per annos triginta & amplius in Borealibus Sinarum Provinciis: quò etiam citiùs ortâ hac tempestate dum fracti longinquæ profectio- nis laboribus

ribus in Cælum solumque maximè diversum, quippe subjectum Zonæ Torridæ, pervenerunt; arborum propè instar, quæ annosè transplantantur, extincti sunt. Felices iterumque felices, qui in tam bonâ causâ vitam posuere. Michaëli patria fuit Urbs Duacena; Patrus autem Magnus ille Trigualtius Latinis Sinicisque lucubrationibus, & quod caput est, virtutibus meritisque Magnus; qui primus è Societate nostrâ admirabilem famam Sinensis Imperii testis luculentus vulgavit in Europâ. Ignatius ex unâ Insularum maris Atlantici, quæ *Fayal* dicitur, oriundus erat. Porrò funus Ignatii, aliud haud minùs fortunatum, sed Pekini, proximè confectum est; Joannis Adami scilicet, qui morbo laboribusque confectus, & ab inimicis suis per ultimos quoque vitæ dies divexatus, tandem Mensis Augusti die 15. anni 1665. Sacramentis omnibus ritè munitus, migravit ex hac vitâ, spectator futurus & comes (uti fas est sperare) triumphorum Virginis in cælum Assumptæ; cujus & cultor eximius fuerat, & beatam societatem utique videri potest promeruisse, postquam tot ac tanta passus est pro causâ Virginis, & Filii

*Item P.
Ioannis
Adami
Schall &
Bel.*

ipsius Virginis; ne loquar de multis magnisque ejusdem meritis erga Sinicam Missionem, quam in primis illustraverat tot libris de re mathematicâ & Christianâ doctissimè conscriptis (idque inter occupationes maximas) ut à summo otio plures sperare vix potuisset in Europâ suâ Societas. Et in his quidem primum sibi locum vindicant duo illa præclara opera, quorum alterum postremo Sinarum Imperatori, alterum primo Tartarorum dedicaverat; hoc originem Divinæ Legis quatuor voluminibus, illo veras beatitudines octo voluminibus complexus. Interim quidquid ei mundani pulveris in illo Aulæ fastigio adhæserat, & quidquid humanæ labis fortè contraxerat, excoxerit purgaveritque morbus tam lentus tamque difficilis: imò delere potuit omnia vel sola Viri charitas, & cura salutis alienæ, parata semper ac prompta humillimi quoque militis Christiani adire tugurium, & assistere morituro, quamvis eodem fortè die honoris gratiâ visissent ipsum non modò Viri Principes, sed etiam Princeps ille, qui nulli Regum terræ (absit verbo invidia) secundus est. Delere denique potuit omnia charitas Christi, de quo quoties-

tiescunque dicebat (dicebat autem creberrimè disertissimèque) semper quidem magno ardore animi, sæpissimè verò cum lachrymis & suis & concionis dicebat. Cæterùm quamvis tam beatum finem (Christianâ saltem æstimatione) consecutus sit; semper tamen illustri documento posteris erit, quàm incertæ sint, quàm periculosæ, gravesque Principum amicitia; tùm præsertim cùm externus est qui gratiam obtinet; magis etiam si Christianus in terrâ Ethnicorum; maxime verò si Christianæ Legis est Præco, & Principi suo, apud quem gratiofus fuerat, superstes. Patri Joanni Adamo Schall à Bel patria fuit, Agrippinorum Colonia: stirps etiam, si quid hoc ad rem nostram pertinet, perquam nobilis ac generosa.

195. Cæterùm quod in mari videmus contingere, ut si quando sæviori tempestate commotum fuit, motus ille & agitatio diu persistat; ac licet venti jam posuerint, fluctuare tamen perseverent tumentes undæ; id in nostrâ quoque tempestate usuvenit. Atque ita, præter ea quæ modò carptim attigimus, alia non pauca triennii spatium acciderunt memoratu sanè digna, quæ dici possunt

V 2

fuis-

*Quid
præterea
non nihil
sedatâ fa-
ctum hac
tempesta-
te,*

fuisse fluctuum instar, quos atrox ille turbo reliquerat. Erunt qui singula non minùs accuratè quàm copiosè prodent litteris ad memoriam posterorum. Ego interim duo dumtaxat, clausulæ harum litterarum, hîc innectam; propterea quòd ejusmodi sint, ut plurimum fidei & authoritatis concilient iis omñibus quæ adhuc narrata sunt, & in tantâ caligine Ethnicæ iniquitatis Potentissimi Numinis æquitatem pariter ac Sapientiam mirabiliter illustrent.

*Imperator
Adoles-
centulus
imperium
cepisset.*

196. Nondum annus effluxerat ab Adami funere, quando natus maximus Quatrumvirum, cui *Sò ní* erat nomen, morbo decessit, Æterno Judici rationem daturus Judiciorum quæ exercuerat. Effecit mors ista, ut Imperator Adolescentulus, qui antè jam constituerat Imperium capessere, promptiùs id perficeret. Anno igitur salutis Humanæ 1666. die 25. Mensis Augusti, solemni cum ritu adit Imperium; tanto majori cum gratulatione lætitiâque. Omnium, quanto meliora, sicuti fit, sperabantur à novo Principe, quantoque durior & iniquior plerisque visa fuerat Quatrumvirum gubernatio. Hos inter is, qui *Sú cá má* nominabatur, primus authoritate fue-

fuerat. Vir perobscuris quidem natalibus, sed cum valeret maxime ingenio, consilio, industria, ad summos tandem honores, & opes plane Regias pervenerat; beatus idem numerosa filiorum turba, ex quibus multos etiam nepotes jam numerabat. Ceterum, qua una re & sibi & suis fuit exitio, hostis idem peracerbus Christiani nominis; atque adeo luctuosae, quam spectavimus, Tragœdiæ si non Auctor, is certe qui nefario Criminatori, impiæque causæ multo faverat impensius quam Socii Gubernatores.

197. Cum igitur placuisset Deo Justitiæ suæ exemplum edere in hoc homine; factum est, ut is, uno alterove post die quam Imperator gubernare ceperat, hortatu & operâ filii sui natu tertii, libellum supplex offerret Principi, quo petebat potestatem sibi fieri discendi ab Aulâ & curis publicis, & transigendi reliquum ætatis suæ, jam morbis afflictæ, in suburbanis Hortis ac Villis Regiis, ubi *Xün chî* defuncti nuper Imperatoris sepulchrum extabat. Hæc autem, qua spe quove consilio peterentur, incertum est. At certum displicuisse Regi, Sociisque Gubernatoribus; qui jam

Exemplum Divinae Justitiæ in uno è Quatuorviris,

antè frustrà dehortati fuerant hominem ab hujusmodi postulatione. Rex ergò sinistra quidpiam suspicatus, postulationem Viris aliquot Primoribus examinandam committit. Oderant acerbè hominem plerique Procerum : cùm itaque ruinæ spes ostenderetur ; inclinantem, sicuti fit, aggressi impellere : duo quidem Governatores, & ipsimet Reguli Accusatorum sibi partes sumunt. Quis credat ? viginti, pluriumque criminum mox reus agitur : quamquam una fuit omnium culpa & ratio : imposuisse suo Regi. Nec mora ; abripiuntur in carcerem & vincula, pater, filii, nepotes. Producentur catenati in Judicium. Exercentur quæstiones : pronuntiatur sententia ; primùm, ut fortunæ omnes & facultates (quarum immensa vis erat, auro maximè argentoque constans) fisco adscribantur ; tum, ut ipsimet *Sucama* flagello infligantur centum verbera : supplicio Tartaris usitato : solent Imperatores Sinici, quemadmodum suprà narrabam, plerumque mitigare severitatem Judicium : at hîc è contrario, damnata fuit lenitas, quod eò magis mirandum, quia & ab Adolescente, & qui Imperium vix adierat : Auget verò admirabi-

rabilitatem, quòd nullum esset crimen ex omnibus quæ reo objiciebantur, quod capitale censerì posset: Sed aliud nimirum Tribunal, Judex alius, qui mortali-um quidem latebat oculos, at quem majora non latebant crimina, sceleratum hominem ad pœnas vocabat.

198. Ergò tota causa jussu Regis de-
nuò cognoscitur: ac tandem damnatur
infelix pater unà cum filio, qui libelli
supplicis auctor fuerat, ad mortem per
ultimos cruciatus oppetendam; reliquis
filiorum ac nepotum capite truncandis.
Sententiæ subscribit Rex; sic tamen, ut
abstineri jubeat ægri hominis cruciatu,
laqueo contentus eum perimi. Palàm
ipso illo die, pridie scilicet nonas Sep-
tembris, sumptum de omnibus suppli-
cium. Septem filii, ac totidem parvi ne-
potes, & in his triennes, plexi capite: Fi-
lius natu tertius per lentas corporis mu-
tilationes excruciatu & extinctus: Patri
fauces nervo elisæ: Uxores singulorum
jussæ venundari; quamquam antevertit
probrum morte spontaneâ, quæ *Sucâmæ*
nupta fuerat; aliis etiam deinde parci-
tum est, parentum maximè causâ; è qui-
bus cùm plerique illustres essent, fortu-
næ tamen (sicuti fit) opumque affinita-
tem,

*Ipsi ead-
dem fer-
mè omnia
justo Dei
judicio
eveniunt,
quæ olim
tentave-
rat ad-
versus P.
Adamum.*

tem, neglectâ stirpis humilitate, expetiverant. Hic finis fuit, hic interitus maximè divitis, potentis, & jam quodammodò Imperantis Familiæ, non minùs terribilis quàm repentinus. Ex quo alii quidem alia sumant licet documenta; At ego certè nullum puto fore illustrius, quàm justitiæ & ultionis divinæ. Quod cui tandem possit esse dubium, qui modò singula studiosiùs expendat? Etenim peragebantur hæc omnia sub Natalem Virginis Deiparæ; quo ipso tempore tribus antè annis scelestus ille nefarium contra nos bellum fuerat molitus: tunc ipse nostros Europæorum hominum labores ac studia sinistrè interpretatus, crimini vitioque dederat ea, quæ laudem & præmium merebantur: nunc ergò vicissim dum ad custodiam sepulchri Regii offert sese, usitatum pietatis apud Sinas officium, & quo non pauci laudem gratiamque Principis sibi conciliaverant, ipse prorsùs è contrario in suspicionem odiumque Principis, in crimen & supplicium vocatus est: Adamum ipse, quamvis septuagenario majorem, & paralyfi jam laborantem, dirè tamen vexaverat & per octo circiter menses: Vindex ergò paralyfis ipsum quoque invasit quamvis

vis

vis ætate florentissimâ, annorum scilicet quadraginta quinque, & per octo itidem menses non antè cruciare desiit, quàm morbo vitæqne finem laqueus dedit: Adamus usum linguæ amiserat; similiter & ipse; dum alterâ vice prodit in iudicium, penitens amisit: Adamus gravissimè jam æger & fari impotens in lectulo ad Tribunal deportatus fuerat; & *Sucama* deportatus: Ille perquam diu jacuerat in carcere; at hujus quinque filii in eodem carcere, & eodem carceris cubiculo jacuerunt: Ille ferro vinctus; at hic catenâ collo circumdatâ raptus ad supplicium: Isto Governatore & Iudice, quinque Mandarini, ceu quinque regenerati à Patre Adamo ad Baptismi Fontem filii, quamvis infantes perierant; At nunc eodem præsentè & spectante quatuordecim, tum filii, tum nepotes, non tam suâ, quàm Patris aviqne culpâ, miserabiliter interierunt: Ad laqueum primò, deindè etiam ad cruciatum damnatus fuerat Adamus; Et ecce laqueum subit ipse, & in filio suo cruciatum. Quid esse potest hâc poenâ talionis manifestius? Agnovit eam certè non Aula tantùm, atque Ethnici complures per Imperium dispersi (ne de Christianis loquar) sed

agnovisse videtur is ipse qui iusto Dei iudicio ferre cogebatur; cum enim pergens ad locum supplicii, antè Templum violati ab se Numinis transfret, oculis eò conversis suspexit infelix, atque ingemuit; inconditoque motu capitis acerbum animi sensum & pœnitentiam, utinam non seram! Patefecit.

*Cur eo
sublato
non reslo-
vescat res
Christia-
na.*

199. Postquam Sinensem hunc (ut ita loquar) Aman è medio sublato esse viderunt veri Israëlitæ, Sinenses inquam Neophyti; spem magnam multi conceperunt restaurandæ protinùs rei Christianæ: Nec falsi fuissent spe suâ, si is qui sustulerat hostem Christiani Nominis tam fuisset Assuero similis, quàm Amano similis fuerat qui sublatus erat. Sed enim *Câm hî* Rex puer est, & ignarus omnium; eique non Esther aliqua, aut Mardochæus adest; sed adsunt è Quatuorviris duo illi, quibus ira Dei & inscrutabile iudicium adhuc pepercit; cum tamen impiæ conjurationis, sicut vidimus, Socii fuerint, utique digni qui easdem, quas Aman iste, dent pœnas, & Regi, & Deo.

*Cacitas
& duri-
ties ho-
stium No-
strorum.*

200. Deploranda conditio Principis, nec minùs detestanda duorum hominum pervicacia, & obstinatæ mentis durties!

rities! Quam veritas & innocentia toties tam clarè perspecta & tot tantisque prodigiis confirmata, etiam novissimè ira vindicantis Cæli tam manifesta, tot item morsus ac testes conscientiaë necdum flectere vel emollire potuerunt. Magnum etiam probrosæ cujusdam vel cæcitatæ vel improbitatis, vel certè pusilli cujusdam, ac foedè adulantis animi argumentum est, quòd inter tot Sapientum millia, qui de fortitudine justitiâque tam præclarè scribunt, ac disputant, non inveniatur vel unus hoc tempore, qui audeat oppressæ veritatis causam tuendam suscipere. Sed profectò tueri illam non desinet quæ hæctenus tutata est Omnipotens Dei Sapientia; coram quo stultitia est omnis hæc sapientia gentium, & mera imbecillitas Regum terror, robur, & potentia. Si Ægypti duritiem superbiamque imitabitur China; brevè (auguror) sentiet & illa brachium quod Ægyptus sensit: etsi flecti noluerit, fracta & attrita Domino & Conditori suo se subdet. Quæ ne putet quispiam pro spe studioque restaurandæ rei Christianæ, speciosius ardentiusque à me dici, quàm probabilius; Finire juvat Epistolam exponendis iis quæ hoc ipso anno,

&

& paucis ab hinc mensibus acciderunt. Quoniam verò tam nova sunt, tamque portentosa, ut multis incredibilia videri possint, hoc primùm affirmo, nihil à me narratum iri, quod non acceperim ex litteris publicis in ipsâmet Aulâ datis, quas Regii Cursores de more huc pertulerunt. Cùmque poenâ capitis sancitum sit apud Sinas, ne quis temerè spargat rumores tranquillitatem publicam turbare natos, dubium esse non potest, quin vera sint quæ accepimus, & auctoritate publicâ vulgata.

*Alii &
alii terra
motus in
variis ci-
vitatibus
Provincia
Xán túm,*

*in Tái
ngán,*

201. Summa igitur litterarum hæc erat. Die decimo septimo Sextæ Lunæ Sinicæ (qui idem fuit cum 25. nostratis Julii, Apostolo Jacobo Sacer an. 1668.) in Provinciâ Sinarum, quæ *Xán túm* nominatur, & Provinciæ Pekinensi proxima est, horribilem terræ motum extitisse, quo corruerint Urbes, pluri- miq̄ue mortalium perierint. Sextâ post meridiem horâ movere terra cœpit, & per horas omninò viginti concussa est; eo quidem impetu, ut in Metropoli & vicinis sex Civitatibus rupta discesserit magnis ac profundis hiatibus. Eâdem vesperâ sub horam octavam in Civitate, *Tái ngán* dictâ, tantus fuit fragor mo- ven-

ventis ac dehiscientis terræ, ut Incolis perpetua quædam tonitrua esse viderentur: prorupit ex illâ vapor ingens albicantis instar nubis, qui dum magno impetu sursum rapitur, tympanorum tonitus in aëre exauditi sunt. In aliis verò sex Civitatibus & tympana sonuerunt, & æra campana nemine manum admovente. In Civitate *Ló ngán*, tribusque aliis, *in Ló ngán*, cum vespertinis horis serenissimum ac innube omninò esset Cælum, & conspicuæ Stellæ omnes; ecce tibi repentina pluvia; mox terribilis tympanorum sonus in aëre; nec multò post, cessante pluvia, terræ motus.

202. In Civitate *Luí chéu* horrendo *in Luí chéu* cum fragore movere cœpit terra per duas & viginti horas; non intermissis deinde motibus concussa: subsiliit eadem, ferbuitque bullientis aquæ instar: hiatibus laxata est, è quibus maxima vis arenæ torrentis aquæ ritu prorumpens per aëra volitavit; ingens copia aquarum flavescentium identidem profusa: Saxa denique sponte disrupta, & per inane volitantia, non aliter quàm si tormentis excuterentur, homines viginti novem & in his Magistratus insignes oppresserunt.

In Ngán
kiêu &
nonnullis
aliis.

203. In Oppidis Ngán kiêu, & aliis quatuor, diversa calamitatis facies: tanta quippe fuit aquarum vis, & eluvies in illâ Regione, ut Oppidanorum domus ad quatuor cubitorum altitudinem inundarint. Jugum verò montis, *Múm yn* vulgò dicti, à solo ad verticem repente discissum. *Cào yvén*, *Nhí xuí*, *Gécháo*, *Ngán ló*, quatuor Oppida toto propè bi-duo diu noctuque sine intermissione tremuerunt. Et hæc quidem terribilia; illud quoque tristius & ferale; cum in Civitate *Luí chéu*, & Oppido *Chàm yé* confusas passim voces in aère audierunt Oppidani, nemine prorsus viso; cui rursus haud absimile est quod in aliis quatuor Oppidis accidit; ibi namque, post repetitos fragores atque tonitrua, repentina sese nebula diffudit, usque adeò spissa, ut manibus ipsis palparetur: quo ipso tempore & Galli certatim canere, & canes latrare occæperunt, nec valuerunt arte ullâ prohiberi.

Qua inde
damna.

204. Ad extremum quòcunque terræ motus in hac Provinciâ pertinuit, & muri, & turrets, & prætoria; ædificia denique tam publica quàm privata ruinam fecerunt, alia quidem aliis majorem: Hominum verò cujusvis generis, ætatis,
&

& ordinis, qui sub ruinis perierunt, iniri non potest numerus, uti litteræ testantur. Pro-Rex itaque Provinciæ magnam pecuniæ vim protulit mortuis humanis.

205. Sed non unius tantùm Provincie calamitas hæc fuit; quamvis ea, de qua modò narratum est, damni plurimum sit passa. Ad Pekinensem quoque Provinciam, ad Kiamfinensem; & quæ omnium nobilissima est, Nankinensem dico, pestis eadem se extendit, non sine luctuoso mortalium interitu, & ruinis domorum, murorum, turrium. Singularia quidem ista: Pons lapideus inusitatae magnitudinis in Provincia Pekinensi, passuum quippe trecentorum & sexaginta, Regium planè opus, terræ motibus labefactus est, & duo arcus, sive fornices in subjectum flumen collapsi. Non procul ab Oppido Provinciæ Nankinensis, *Liu hiên* dicto, mons est, in monte rupes alta; discessit hæc in duas partes hiatu novem cubitorum Sinenfium: profluxit ab hiatu vis ingens candidantis arenæ, & immixtum arenæ saxum grande, cui insculptæ sunt litteræ, seu signa ista quatuor subjecta quo-

*Particularia
quadam
circa terræ
motus
in Provinciis
Pekinensibus
& Nankinensibus.*

凡
河
驢
將

quorum quidem adhuc latet interpreta-
tio; cùm tamen Sinis, primam si exci-
pias, perquam notæ sint. Et hæcenus
quidem retulimus calamitates ac prodi-
gia mensis Julii. Nunc ad Augustum
progrediamur, & ad Provinciam *Xán-
túm* redeamus.

*Nova &
prodigiosa
alibi ex-
citata
strages,*

206. Hic post exactum mensem, die
24. Augusti (qui dies Christi Apostolo
rursus erat Sacer) mons, *Y xán* vulgò no-
minatus, hiatu repentino patuit: ex quo
cùm per triduum manasset sanguis, mons
ipse terrâ dehiscente absorptus est. Per
idem tempus Pagi tredecim cum mise-
rabili strage hominum corruerunt. Tres
Man-

Mandarini natione Tartari perierunt icti fulmine: quodque omnium, quæ hactenùs narrata sunt, cenferi potest terribilissimum, uno eodemque die tota duo Oppida in visceribus terræ consepulta sunt: tanto mox aquarum profluvio sequente ruinam alterius, ut lacum effecerint, nullo vel domorum, vel murorum relicto vestigio; & huic quidem Oppido *Ngàn kièn* nomen erat; illi *Só gièn*; hoc ad Provinciam *Nàn kím*, illud an *Xàn rúm* pertinebat. Pridie verò ejusdem diei pons ille, quem modò memorabam, cùm stetit annos circiter tres supra mille, totus corruit, laxatis aquarum eluvione fundamentis: Ruinas inter repertus est lapis, cui Sinicis litteris incisi quatuor Versus:

—ni aipnJ
 —on aipnJ
 —ni aipnJ
 —on aipnJ
 —ni aipnJ
 —on aipnJ
 —ni aipnJ
 —on aipnJ

Lapis in-
ter ruinas
repertus,
& Sinicis
hisc Lit-
teris no-
tatus.

16	燒	xáo	11	食	xé
17	盡	qín	12	了	leáo
18	西	sí	13	埔	nán
19	山	xán	14	味	lái
20	煤	muí	15	米	mì

quorum interpretatio multorum ingenia
vane torquet. Poni. Kw kên k'ing vulgo
nomen erat. In ipsam quodam Reginam
fueruntibus ventis procecti est calamitas:
perpetuos impres effudit quibus diebus

6 壓 yá

1 七 gié

7 倒 taò

2 輛 lèam

8 蘆 lú

3 筐 quám

9 溝 keú

4 車 kiú

10 橋 kiáo

5 逸 quó

X 2 quo-

quorum interpretatio multorum ingenia variè torquet. Ponti *Lú kéu kiab* vulgò nomen erat. In ipsam quoque Regiam furentibus ventis provecta est calamitas: perpetuos imbres effudit quinque diebus ac noctibus: domos subvertit amplius mille; & meridionalem Urbis portam dejecto fornice deformavit.

Summa calamitatum omnium.

207. Universim denique tempestas ista, verè prodigiosa, damno fuit Provinciis quatuor; totidemque magnis Urbibus; item octo Civitatibus; Oppidis item octo & quadraginta; quorum nomina singulatim & accuratè recensentur. Et hæc quidem à Cursore Regio, & ipsâ Pekinensi Aulâ huc perlata sunt; quæ adeò non relinquunt dubitandi locum.

Alia quædam prodigia.

208. Sunt verò & alia sub idem ferè tempus nuntiata, quæ tametsi privatis tantùm litteris consent, habentur tamen fide digna. Nimirùm in Regione Urbis *Hóei chéu* (pertinet hæc ad Provinciam Nankinensem; estque veteratoris illius *Yàm quàm sién* infelix Patria) mense Junio decidisse vim tantam nivium, ut majorem quatuor cubitis altitudinem adæquarit; quæ res adultâ jam ætate, & in æstuosâ Regione, prodigio-

giosa fuit. Item in Provinciâ *Chè kiam* pluiffe lanuginem, seu villos nescio quos coloris albi, & terram latè operuisse, prodigium non usquequaque novum apud Sinas.

209. Quamquam nullis hîc auguriis vel præfagiis est opus; quando rem ipsam & usurpamus oculis, & ipsis manibus quodammodo contrectamus. Quis hîc enim cælestem iram, & novas comminationes non agnoscat? Quis, si Deum modò noverit, non agnoscat Dei brachium forte & manum extentam, plagas Ægypti, & flagellatum Pharaönem? Utinam modò non induretur cor illius qui flagellatur, ne hîc quoque ad Sontium internecionem, castigantis ira tandem perveniat! Hanc nos, quamvis offensi, deprecamur assiduè; & obtestamur eos omnes, qui hanc Epistolam legent, ut à communi illo Sinarum quoque & Tartarorum Parente ac Domino ultimas, quæ intentari videntur, pœnas (quamvis justissimas) supplices nobiscum deprecentur. Sit hoc unicum præmium laborum nostrorum, & quæ per annos octoginta amore Christi vel egit vel passa fuit Societas nostra, præmium utique dulcissimum, maximèque optatum.

Narrationis conclusio ad Lectorem.

tum. Neque est quòd memoria Pharaonis & Ægypti meliora sperare nos vetet, quandoquidem adfunt nobis plurima quæ sperare vicissim jubent: Etenim præterea, quæ communia cum sint, sunt tamen maxima, & desperatissimis in rebus usui vel maximè; miserationes scilicet Domini æternas, & infinitas; mortem Christi & Sanguinem his quoque fusum nationibus; militantis Ecclesiæ preces ac vota pro orthodoxæ Religionis amplificatione; aliaque id genus probè novimus: Certè offeruntur nobis hoc ipso tempore propria quædam incitamenta spei fiduciæq; videlicet, Tempa Veri Numinis, quæ in Provinciis extant nondum violata; nulla vis molestiæve Neophytis illata, quorum numerus hodieque multum crescit, quin & lachrymæ & suspiria tot undequaque litteris ad nos submissis exarata, quibus Pastorum suorum ad se reditum provocant, efflagitantque: favor denique ac potentia duorum, qui sunt in Aulâ gratissimi; Aulâ inquam cælesti, & quæ adeò dominatur Pekinensi: sunt autem duo illi in supremâ Curiâ Optimates, alter quidem Josephus Sponsus Virginis Patronus Missionis Sinicæ; alter Missionis ip-

ipſius, ut ita dicam, Sponſus, & qui adedò ante fores multùm dilectæ, ſed & tunc quidem crudelis ac duræ, velut amore contabescens quondam expiravit Xaverius. Hæc ergò, præter ea, quæ diximus eſſe maxima, propria quædam incitamenta ſunt ſpei noſtræ: cui ſpei, ut quibuſcunque poteſt modis faveat Orbis Chriſtianus, nolim ego certè laudes hîc afferre cultiſſimæ gentis & antiquiſſimæ, & quæ uti pollet ingenio, ita rationis & veritatis mirè capax eſt, & veræ virtuti juſtitiaque parere facilis; multò etiam minùs hîc ego de opulentâ & magnitudine pulcherrimi Imperii quidquam dicere; unum dixiſſe ſatis erit; ducentos hominum milliones, eoque ampliùs, in unâ Chinâ vivere: quanti verò ſit hominis vel unius anima, quanti que illam fecerit æterna Dei Sapientia, unico Sanctiſſimæ Crucis aspectu ſatis eſſe perſpicuum. SS. Reverentiæ Veſtræ Sacrificiis me commendo. Ex *Quàm chêu ſû* Metropoli Provinciæ *Quàm túm* in Regno Sinarum 16. Decembris 1668.

R.æ V.æ

Servus in Chriſto

FRANCISCUS ROUGEMONT.